БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

1961 ч. МАРТ 12 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 61 (4851).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 2 көп.

ТУДУГЖУ БОЛУРУ—ЧОРГААРАЛ

Бистиң өзүлдевистиң темпилери кайгамчык улуг

Аныяк тудугжуларның Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

Металлургияның болгаш энергетиканың, химия индустриязының болгаш машина тудуунуң улуг бүдүрүлгелери, калбак хереглелдиң барааннарын бүдүрер талазы-биле бүдүрүлгелер, чурттарга бажыннары, школалар, эмнелгелер, уругларның албан черлери болгаш өске-даа хөй-хөй тудугларны ажылдап турар бүдүрүлгелерниң санына немежип кирбейн баар ыдыг хүн чок. Демир болгаш чазаглыг чаа оруктарны, нефть болгаш газ дамчыдылгаларын немей тудуп турар.

Бистиң өзүлдевистиң хемчээлдери кайгамчык улуг. Совет эрге-чагырганың бүгү чылдарының дургузунда салганы хире акша-хөрөнгилерни бо чеди чылда улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдеринге берип турарын сагындырып көрөзөл. Чеди чылдың баштайгы ийи чылдарында бистиң чуртувустуң улус ажыл-агыйынга чыл бүрү 29 миллиард чыгам рубльди (чаа өртектер-биле) салып келгенин чугаалаарга-ла четчир. Ол дээрге баштайгы беш чыл планының чылдарында турганынга бодаарга 18 катап хөй-дүр. Эрткен ийи чылда тудуг-монтаж ажылдарының планы чеди чылдың контроль чурагайларында төлевилеттингениге бодаарга, 1,2 миллиард рубль ажыр күүсеттинген. Чугле эрткен чылын безин дөрт домна суугуларын, сес мартен болгаш электри-биле кан эзилдирериниң беш суугулары тутгунуп, ажыглалда кирген. Мурнуу галының даг-руда арыглалынын № 2 комбинады ажылдап кирипкен. Кылымал волокнонун Рязань, Барнаул, Энгельс заводтары, Башкирияда синтетиктиг каучук заводу болгаш өске-даа хөй-хөй бүдүрүлгелер баштайгы продукциязын берген.

Бистиң чуртувуста тудуг ажылдарының ол чедиишкинин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тудуг херектериниң талазы-биле Күруне Комитединиң даргазы **И. А. Гришманов** чөвүлел хуралдың киржикчилериниң мурнунга чуруп көргүскен. Үлетпүрнүң, транспорттуң эң чугула бүдүрүлгелерин тударының темпилерин өстүрер, чеди чыл планының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле аныяк тудугжуларның сорулгаларының дугайын чугаалаан, илеткелчи чеди чыл планын боттандырарынга тудугжуларның киирип турар салыышкынын тодаргайлап турар өске-даа чамдык чижектерни көргүскен. Дашава — Минск, Джаркак — Бухара — Самарканд — Ташкент аразының газ дамчыдылгаларын шөйген. 1400 километр ажыг чаа болгаш 2300 километр электрижиткен демир оруктарны туткан, одалга-биле ажылдаар 13 чаа электростанцияларны ажыглалда киргген. Сталинград ГЭС-тиң тудугжулары делегейде эң улуг гидроэлектростанцияны тударын хуусаазындан чыл бурунгаар доосхан. Кременчуг ГЭС-ти доктааттынган хуусаазындан ийи чыл бурунгаар ажыглалга бүрүн киирген.

Улустуң чаагай чоруунуң дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынының илерели болза чурттарга болгаш культурамыдырал тудуунуң улам-на өзүп турар темпилери ол болур. Чеди чылдың эгезинден бээр хоорайларга болгаш ажылчын суурларга ниити шөлү 165 миллион дөрбелчин метр чурттарга бажыннарын, азы 4 миллион 600 мүн квартиралларны ажыглалга киирген. Оон ангыда, көдээ черлерге колхозчулар болгаш көдээ интеллигенция ол чылдарда 1 миллион 400 мүн ажыг чурттарга бажыннарын туткан. Мүн чурттакчылар бүрүзүнге онаалтыр тудуп турар квартираларның санының талазы-биле Совет Эвилели ам безин делегейде биирги черни эзлеп алган.

Тудуг хереэн экижидериниң чамдык чугула хемчегларин сөолгу чылларда чоруткан. Ол чорук болза тудугнуң байдалын үлетпүрнүүнче чоокшуладыр арганы берген. Оон технологиязы өскерлип турар. Тудуг шөлдери улам-на эпелге шөлдери болуп бар чыдар. Демир-бетон дээрге тудуг бүдүрүлгезин индустриализастаарының үндезини болу берген.

КОМСОМОЛЧУ ЧҮРЕКТЕРНИҢ ИЗИГ КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮ-БИЛЕ

Тудуг ажылдарының улуг хемчээлдерин боттандырарынга аныяктар төлептиг салыышкынын киирип турар. Волховтуң, Днепротэстин, Магнитканың, Кузнецкинин, Амурда-Комсомольскинин, Березниковтуң болгаш бирги беш чылдың өске-даа тудугларының тудугжуларының алдарлыг чанчылдарын өөлдар, кыстар үргүлчүлеп турар. Бистин хүннеривистиң комсомолчулары боттарының адаларының болгаш иелериниң алдаржаан оруктары-биле чоруп турар. Чаа үлетпүр бүдүрүлгелерин, демир оруктарны тудуп шыдаар аргалыг 400—500 мүн кижини боттарының аразындан чорутсун деп. СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кыйгырыынга аныяктар изиг көдүрлүүшкүн-биле каттыжып харылаан. Чөөн чүктүң, Сибирьниң, Сонгу чүктүң болгаш Донбасстың чугула тудугларында комсомолчу путёвкалар-биле чурттың бүгү булуңнарындан аныяктар чорупкан.

Волганың В. И. Ленин аттыг гидроэлектростанциязының тудуунга, Иркутск — Братск, Сталинград — Москва шугумунун, Сталинск — Абакан демир оруунун, демир-бетон конструкциялар болгаш кезектер заводларының тудуунга аныяктарның баштайгы отрядының күш-ажылчы маадырлыг чоруктарын бистиң улузувус өөрүп четтириишкин-биле демдеглээн. Химия болгаш металлургия тудугларында, улус ажыл-агыйының өске-даа адырларында чаа будүрүлге черлерин ажыглалга киирген. Коммунистиг партияның онаалгазын Украинаның 40 мүн ажыг аныяк патриоттары алдарлыы-биле күүсеткен. Чаа 37 хөмүр даш шахталарын оларның киржилгези-биле кыска хуусада ажыглалга киирген. Коммунистиг күш-ажыл дээш кайгамчыктыг шимчээшкинниң дугайын чугаалавышаан, илеткелчи тудуг черлеринге боттарын алдаржыткан кижилерниң аттарын адаан.

ЭГЕЛЭЭШКИН, ЧОГААДЫКЧЫ УГААН-БОДАЛ, ДАЙЫНЧЫ ЧҮТКҮЛ

Бистиң үевистиң кижизи, 60 чылдарның аныяк совет кижизи, күш-ажылчы маадырлыг хереткери кылып турар. «Коммунизм — делегейниң чалыы назыны-дыр, ынчангаш ону аныяктар өндүржүдүп турзаар!» деп, Владимир Маяковскийниң кайгамчыктыг сөстери аныяктарының кыйгырыы болу берген. Аныяктар болза эгелээшкиннерни, чогаадыкчы угаан-бодалды болгаш дайынчы чүткүлдү тудугларга болдуруп турар.

1960 — 1961 чылдарда комсомол эң чугула 145 будүрүлгелерни болгаш объектилерни тударын шефке алган. Ол будүрүлгелериниң күчүзү-биле миллион-миллион тонна демир рудазы, прокат, цемент, мүнмүн тонна кылымал волокно алдынган турар ужурлуг. Ынчалза-да ол шупту эвес. Совет аныяктар 3600 километр демир оруктарны тударын болгаш дөрт мүн километр демир оруктарны электрижидерин, 2500 километр нефть болгаш газ дамчыдылгаларын шөерин хүлээнген.

Комсомолдуң чоруткан кижилериниң күш-ажылчы магалыг көдүрлүүшкүнү калржаан ажылчыннарның дүржүлгазынга дүүштүү кайгамчык үре-түннелдерин берип турар. Тудуг-монтаж ажылдарының хуусаларын кызырар, оларның бедик шынары дээш аныяктар коллективтериниң дайынчы чарыжы комсомолдуң шалыпчы тудугларында нептерээн.

Иркутск областың аныяк тудугжулары улуг челиишкиннерни чедип алган. «Иркутскинин комсомолчу цемент заводун» тудар дээш поход аңха комсомолчуларның инициативазы-биле эгелээн. Ортумак күүлүг цемент заводунуң будүрүп үндүрери хире цементини камнап алыр деп, областың аныяктары боттарының хүлээлгезин ынчалдыр адаан. Барын Сибирьниң металлургия заводунуң аныяктары база эки эгелээшкинни кылганнар.

Бүгү-эвиледдиң комсомолчу шалыпчы тудугларын тударына идиг берип турар комсомолчу штабтарының ажыл-чорудулгазының дугайын И. А. Гришманов бодунуң илеткелинге чугаалаан.

ХҮН БҮРҮ — 78 МИЛЛИОН РУБЛЬ

Чеди чыл планының онзагай чүүлдериниң бирээзи болза, улус ажыл-агыйының бүгү адырларына капитал ажылдарның бистиң чуртувустуң байдалдарында безин туруп көрбээн калбарыышкыны ол болур. Чеди чылда хүн бүрү ортумак-биле 78 миллион чыгам рубльди шингээдип алыр ужурлуг бис. Ол чурагайны бодап көрүнер, эштер! Ол дээрге хүн бүрү 700 мүн дөрбелчин метр чурттарга бажыннарын тудуп алыр бис дээн-биле бир дөмей үнелиг-дир. Чугле чангыс хонуктуң дургузунда безин бистиң тудуувустуң калбарыышкынының хемчээлиниң деннелгези ыдыг-дыр.

СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели 1959 — 1960 чылдарда улус ажыл-агый планының чедиишкиниг күүсеттингенин база оон-биле кады илереттинген чаа курлавырларны барымдаалаш, чеди чылдың арткан чылдарында капитал салыышкыныарның хемчээлин улгаттырарын шинтпираэзн. Ол дээрге хамыктың мурнунда көдээ ажыл-агыйга болгаш үлетпүрүнүң ону хандырар хүлээлгелиг адырларына, тудуг материалдарын, улустуң хереглел барааннарын будүрериинге хамаарыг.

1961 — 1965 чылдарда тудугжуларның сорулгаларының дугайын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Эң чугула тудугларның аразында — кара металлургияның 38 будүрүлгелери бар. Бо чылын беш домна суугуларын болгаш 19 мартен суугуларын, 20 прокат станнарын, чыл бүрү 40 миллион тонна демир рудазын тывар чаа күүлерни ажыглалга киирерин төлевилээн. Электростанцияларның күүзү 7,8 миллион киловатт улгадыр. Ниити күүзү 15,5 миллион киловатт энергетиктиг будүрүлгелерни тудуп эгелээр. Энергетиканың эң чугула тудугларының аразында — баштайгы дөрт агрегаттарын ажыглалга киирер апаар Братск ГЭС, Красноярск ГЭС, Конаковскинин, Ермаковскинин, Беловскинин одалга-биле ажылдаар электростанциялары бар. Таджикистанга Нуректиң гидроэлектростанциязының тудуу калбарар, оон улуг ужур-дузалыг болгуун Н. С. Хрущев СЭКП ТК-ның январь Пленумунга чугаалап турган болгай.

Уралдың, Сибирьниң, Казахстанның болгаш Сонгу чүктүң эң чугула транспорт тудугларын тударынче инитинин кыйгырыын өзүгаар 20 мүн аныяктарны бо чылын чорудар дугайында ВЛКСМ ТК-ның шинтпиринге байыр чедирер хереэ.

ТУДУГНУҢ ДЕПШИЛГЕЛИГ АРГАЛАРЫНГА КАЛБАК ОРУКТУГ

Чыл планнарын хуусаа бетинде күүседир дээш, партияның XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш чарыш аныяк тудугжуларның аразында кыптытын үнген. Планны күүседир, тудугларны тударының хуусааларын кызырар, ажылдарның шынарын бедидер, оларның боттүнезин чиигдир деп, кол сорулганы шинтпирдээр херек.

Бир эвес бистиң бүгү тудуг организацияларывыс мурнакчы будүрүлге коллективтериниң болгаш бригадаларының деннелинге чедир ажылдаар болза, тудугнуң темпилерин хөй катап бедидип, будүрүлге күчүлерин ажыглалга киирерин дүүгедеп, чеди чылдың онаалгаларын хуусаа бетинде күүседип болур. Мурнакчыларның дүржүлгазын калбак пропагандалары, оларның билдиин ажыглалары, ажылдарны будүрериин болгаш күш-ажылны тодаргай организастаары эргежок чугула. Аныяктар болза бүгү-ле четпестерге удур шинтпирлиг демисежир, күш-ажылды чиигедип болгаш ону улам-на будүрүкчүлүг кылып турар үүлдер дээш дүржүр ужурлуг. Тергини эки туттунган үлетпүр будүрүлгелери, чурттарга бажыннары, школалар, уругларның эмнелге албан черлери дээш демисел комсомолчу будүрүүнүң, аныяк тудугжу будүрүүнүң хан-дамырындан херээ болур ужурлуг. «Дүрген болгаш камналгалыг тудар» деп кыйгырыг «Эки шынарлыг тудар» дээн база ол болур.

(Төнчүзү 2-ги арында).

ҮРЕЗИННИ БҮРҮН БЕЛЕТКЭЭР

Областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чеди чыл планының үшкү чылында тараа культураларының тарылгазының шөлүн улам калбартыр, ортумаа-биле гектар бүрүзүнден 12 центнерден куду эвес дүжүттү алыр болгаш Төрөөн чурттуң шыгжавырларынче үүс мүн тонна тарааны урар деп социалистиг хүлээлгени ап турарлар.

Бо сорулганы чедиишкиниг күүзиринге үрезин айтырыы улуг рольду ойнаар. Чажар шынарынга чедир белеткеттинген, эки шынарлыг сорттуг үрезиннер чокта бо сорулга чедип алдынмас дээрзи билдингир. Ындыг турбуже, областың ажыл-агыйларында бо үеде тараа культураларының үрезиннериниң белеткели дүвүрээзиниг ойалды көргүзүп турар. Март 1-де байдал-биле алырга, области тараа культураларының хереглезе чогуур үрезиннериниң планы чугле 78,2 хуу күүсеттинген. Оон иштинде Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик, Тес-Хем районнарның колхозтарында хереглезе чогуур үрезиннериң чугле дең кезии бар, а Өвүр районнуң колхозтарында үрдунган үрезин чугле 7 хуу. Совхозтарның хөй кезии үрезиннер-биле аза четче хандыртынмаан.

Бо чорук болза районнарның болгаш тус-тус ажыл-агыйларның оруктукчулары күүзүн дүжүт ажаап алыышкынының үезинде келир чылдың тарылгазының дугайында сагыш салбайн барганын, четпес үрезиннерни дилеп тыптынарының хемчегларын амга чедир албайн турарын херечилеп турар.

Бар үрезиннериң шынарын ап көөрге, байдал мырыңай дыка берге деп чүве тодаргай. Март 1-ге чедир области үрезин хынаар лабораторияларга хынаттынган 308514 центнер үрезиннериң 183987 центнери азы дең кезиинден хөйү чажарынга таарышпас, боктуг болганы илерээн. Бии-Хем районнуң колхозтарында хынап көрген 20 мүн ажыг центнер үрезининиң 14 мүн центнери чажар шынарынга четпес, оон 13 мүн центнери боктуг болган. Ол районнуң «Өөк» совхозунуң (директору эш Хвостов) үрезининиң хөй кезии боктуг.

Ол ышкаш Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик районнарның колхозтарының хынаттынган үрезиннериниң хөй кезии чажар шынарынга чедир арыглаттынмаан, а Тес-Хем, Эрзин районнарның колхозтары амга чедир бар үрезиннериниң безин шынарын хынап көрбээн. Таңды районнуң «Совет Россия» колхозунда 430 тонна кызыл-тас үрезини ам-даа арыглаттынмаан. Бо чижектер болза чүгле үрезиннерни четчелеп ап шыдавайн турарын эвес, харын оода бар үрезиннериң арыглаашкының дагай организастап турарын айтып турар.

Областың совхозтарында үрезин арыглаашкыныың болгаш кадагалаашкыныың талазы-биле сагыш салыышкын Таңды районнуң «Кызыл партизан», «Межегей» совхозтарында дээре тургустунган. Ылангыя «Кызыл партизан» совхозтуң агрономнары эштер Дорохов, Казакова олар күзүн үрезиннерни уруп турарындан эгелээш оларның арыглаашкының эки организастаанындан ам эвээш-ле үрезиннер чажар шынарынга четпес болган. Оларны база катап нарын машиналар-биле арыглап турар.

Моон кожазы «Тиилелге» совхозту ап көөрге, байдал сыр өске. Бо совхозтуң улуотукчулары болгаш агрономнары үрезиннер дугайында ажылагыйжы сагыш салбаан. № 6 бригаданың турлаанда шалазын чаа цементилээн, кыры дуглаттынмаан складче үрезинни күзүн урупкаш, оон соонда хайгаарап көрбээнинден 50 тонна кызыл-тас үрезини изээш өртенип калган. Совхозтуң өске бригадаларында үрезиннериң кадагалаашкыны база багай тургустунган.

Ам часкы тарылгага чедир каш санныг хонук арткан. Колхозтарның, совхозтарның улуотукчулары, оларның агрономнары үрезин арыглаашкынынче күштерни мобилизастап, тараа арыглаар машиналарны бүрүн ажылдадып киирер херек. Бо үеде хову бригадаларының кежигүннери часкы тарылгага белеткелче, оон иштинде үрезин арыглаашкынынче бүрүн киргген турар ужурлуг. Ындыг турбуже, олар амга чедир-ле часкы тарылганың белеткелинге кирбейн, тудуг бригадаларында, гокпак ыяш белеткелинде болгаш өске-даа ажылдарда чарыгып туорары шын эвес. Часкы хову ажылдары эгелей бергенде үрезиннерни удур арыглаар, хову турлагларын септеп эгелээр чанчылдан шуут чайлаар херек. Чажар шынарынга четпээн үрезиннерни март айда бүрүн арыглап доозар, а шынары куду үрезиннерни эки үрезиннерге орнаар хемчегларни алза чогуур.

Эки тургустунган үрезин ажылы чокта чер ажылын улам ыңай хөгжүдер сорулга чедип алдынмас. СЭКП ТК-ның январь Пленуму ийиүш чылдарның иштинде чүгле бедик шынарлыг райончуткан сорттуг үрезиннериң тарылгазынче шилчиир сорулганы салган. Бистиң области өзүлүг үрезин ажыл-агыйы тургустунмазының барымдаалаш, СЭКП өбкомунуң пленуму областың бүгү ажыл-агыйларына бедик шынарлыг үрезиннер өстүрер үрезин ажылының бригадаларын организастаарын айытган. Ол бригадалар үрезин участоктарына чер-черниң байдалынга таарышкан, эң бедик дүжүттүг үрезиннерни шилип тарыыр хүлээлгелиг.

Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң № 1 трактор-хову ажылының бригадазының кежигүннериниң инициативазы-биле областың колхозтарының болгаш совхозтарының бригадаларында чер ажылының бедик культуразының бригадазы дээ атты чедип алыр дээш демисел ам калбарыр турар.

Чүгле тараа культураларының эвес, картофель үрезининче база шыңгыы сагыш салыр херек. Ам областың колхозтарында, совхозтарында хереглезе чогуур картофель үрезининиң чүгле 27,7 хуузу бар. Чамдык районнарның, ылангыя Барыын-Хемчиктиң колхоз, совхозтарында картофель үрезини барык чок.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга эш Н. С. Хрущев бодунуң чугаазынга көдээ ажыл-агый продуктуларын будүрери улустуң өзүп турар хереглелдерин ажып турар ыңдыг байдалдарны чедип алырының сорулгазын көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң мурнунга тургускан. Бо улуг болгаш төөгүлүг сорулганы шинтпирлээринге көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидери улуг ужур-дузалыг.

Бедик шынарлыг үрезиннер — хөй тараны алырының идегелдиг магадылалы. Ынчангаш үрезин дугайында айтырыг тарылгага белеткелде ам эң кол үүл.

Тарылгага белеткел

ЧАА-ХӨЛ, (телефон-биле). «Найырал» совхозу часкы хову ажылдарынга белеткелди доозар чыгаан. Ховуга ажылдаар 3 бригадаларны четчелеп тургускан болгаш оларның чурттаар оран-бажыңнарының септелгезин кылып турар.

Тараа культураларының 1000 тонна үрезининиң бирги арыглаашкынын доскан, ам хереглеттинзе чогуур 36 тонна эки шынарлыг үрезинни солуп алырыбиле 12 машинаны Кызылче чоруткан. Эш Байыр-оол удурткан кукуруза звенозунуң кежигүннери ховуже 400 тонна ажыг едекти сөрткен. «ДТ-54» деп 60 тракторларның болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези доозулган.

Т. Г. Шевченкога тураскааткан кежээ

Дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунга улуг украин чогаалчы болгаш чурукчу Тарас Григорьевич Шевченконуң мөчээнинден бээр 100 чыл болганынга тураскааткан кежээ болуп эткен. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шинтпирин өзүгаар Т. Г. Шевченконуң тураскаалын чүгле совет улус эвес, харын делегейниң бүгү депшилгелиг хөй-ниитизи база демдеглеп турар.

Улуг украин чогаалчыга тураскааткан кежээни институттуң эртем ажылдакчызы эш Изынеева бодунуң киирилге сөзү-биле ажыткан. Т. Г. Шевченконуң амыдыралының болгаш чогаалчы ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди № 2 школаның дыл болгаш литература башкызы эш Курченко кылган. Илеткелчи тыва чечен чогаалдың хөгжүлдезинге Т. Г. Шевченконуң улуг салдарлыг болганын база демдеглээн.

Дараазында улуг украин чогаалчының шулуктериниң очулдурукчулары сөс алганнар. Чогаалчы Степан Сарыг-оол бодунуң чугаазынга тыва шулукчулерниң Т. Г. Шевченконуң чогаалын очулдуруп ап турары таварылга эвес, шаанда дарладып чораан украин улус-биле эрги феодалдыг Тываның үезинде амыдыралдың дөмей чораанында деп демдеглээш, бодунуң очулдурганы «Дүш» деп шулукту номчаан. Шулукчу Сүрүн-оол «Шевченко кандыг-даа кызыгаарга доктаавас, бүгү дылдарда бир дөмей чангыланып турар, мээн Шевченкога ыныам — Шевченконуң Украинага ыныа ышкаш» деп чугаалаан, очулдурган шулуктерин номчаан. Ол ышкаш бодунуң очулгазын А. Бегзи база номчаан.

Кежээнин киржикчилери Т. Г. Шевченконуң дугайында документалиг кино-чурукту, «Советтиг Украина» деп фильмни көргеннер.

Агитатор—коллектив

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозта сес чыл школазының башкылары СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң материалдарын колхозчу ажыл-ишчилерге калбаа-биле таныштырар деп шинтпирлээннер. Колхоз төвү Бажың-Алаак суурнуң бажыннарын болгаш Арыг-Бажы сут-бараан фермазын башкыларга тус-тус хувааган. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң материалдарын болгаш колхозтуң ажыл-агый байдалын башкылар боттары хандыр билип алыр төлөөде, агитаторларын өөредилгезин неделя иштинде 2 катап чорудуп турар кылдыр тургускан.

Школаның башкылар коллективи, тускай чогаатган план өзүгаар, ам безин өлөөн ажылдарны кылып, агитатор бүрүзү болунуң участогунга доктадмал барып турар апарган. Агитатор башкыларның иштинден К. Балдан, В. Очур-оол, Х. Дөлөө, Н. Бады-Лама, Т. Монгуш олар январь Пленумунуң материалдарын боттарының участоктарынга билдингир болгаш амыдырал-биле холбаштыр тайылбырлап турарлар.

Бистиң школавыстың башкылары бо ажылды мынчаар кылырда, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң материалдарын чонга калбаа-биле таныштырарынга эки киржир дээш организастаан. Ол ажылды улам экижидип турган, школаның башкылар коллективи колхоз бүдүрүлгезинге боттарының үлүүн база киирип турары ол болур.

К. Сүттүг-оол.

СОВЕТ ЭРТЕМНИҢ БАЗА БИР УЛУГ ТИШЛЕЛГЕЗИ

УЛУГ ЧЕДИИШКИН

Өөрүнчүү медээ база-ла делегейниң булуң бүрүзүнде дыныалы берген: Черниң орбита-оруунче дөртү корабль-спутник салып үндүрүүнүн болгаш хонза дээн черинче дедир ээп келген.

Бо дугайында чүүү чугаалап болуруп? Кайгамчык-ла-дыр. Үлегерлеп чугаалаарга, бистер баштай октаргайже кокпа орукту салдывыс. А ам октаргайже ужудуп чоруптарының делгем кылаң оруун сала берген-дир бис.

Октаргайга базарының ат-алдары чүгле дөрт буттуг дириг амытаннарны боон артпас үе мыяда келгендир. Удатпас ол ат-алдарны кижи кезээ-мөңгези-биле чаалап аптар.

Совет кижилер кайгамчык-ла талантылыглар-дыр. Бистин совет ниитилеливистиң артык күштеринге даянып алгаш, олар кайгамчыктыг келир үени тургузуп белеткеп турарлар.

Николай ГРИБАЧЁВ,
чогаалчы.

ЧАҢЧЫККАН БИС

Октаргайны шингээдириниң болгаш шинчилеп өөренириниң талазы-биле биргн чер Совет Эвилелинин дээрзинге бистөр шуут чаңчыга берген бис. Ындыг-да болза «Чернушка» деп ыттыг болгаш өске-даа биологтуг объектилер-биле корабль-спутник Чернин орбитаоруун долгангаш, Черге дедир менди чаагай ээп келгенинин дугайында СЭТА-нин дыныдыын сеткил өөрүп дыныаан мен.

Бо кайгамчык корабль—ол болза аңгы-аңгы эртемденкернин, оон иштинде металлургтарның база чогаадыкчы ажылының үре-түннели-дир. Октаргайның байдалдары көргүнчүг эвес спутниктин шак ыңдыг тургузуг-дериин үндүрүп кылыры эргежок чүүлүн турду. Ынчангаш эртемденнерниң ачы-хавыяазы болза ол чорулгаларны тускай материалдардан кылгаш, күүседип шыдаан болгай.

Чоокка чедир-ле үстүү октаргай билдинмес, талыгыр ыңак, холга туттунмас чүве кылдыр сагындырар турду. Ам болза октаргайже кижиниң ужудуп чоруптарының үези ырак эвес келген-дир.

И. Н. Плаксин,
ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү.

МАГАДАНЧЫГ-ДЫР

Март 9-тө кежээзинде бажыныыска олурган ачам, калайым, оглум-биле Барыын болгаш Чөөн Сибирьниң көдээ ажыл-агый мурнакчыларының Новосибирск Чөвүлел хуралының дугайында чугаалажып олур бис.

— Москва чугаалап тур — деп, дикторнуң үнүн дыныаан шыпшыңна бардывыс.

Совет эртемденнерниң планын өзүгаар 4700 кг деңзилиг дөртү корабль-спутникти чедиишкининиби-биле салганын, оон команда өзүгаар айыткан черинге хонупканын улуг өөрүшкү-биле дыныадывыс.

— Шаанда дээрже көргеш тейлээр, айже, хүнче, сыдыстарже сут чажар, ында бурган башкы чурттап турар дижир болгай. Кончуг-даа будүүлүк үе турган-дыр ам. Амгы үеним эртемденнериниң магалыын. Кижини удавас өртемчейже «сургакчыладыр» боор — деп, «Межегей» совхозтан бистиинге келген 65 харлыг, Д. Оюн магадап хөөреди. Совет эртемнин ол шылгарангай чедиишкини капитализмден социализмнин артык күшүүнүн түннели-дир — деп кыргаңга чугааладым.

И. Келик-Сенги.

ОКТАРГАЙЖЕ УЖУДУУШКУН ЫРАК ЭВЕС

Агаар каңдынга шинчилел ажылын кылгаш, чедип келзе чогуур черинге кээп хонупкан совет ракетаның дугайында СЭТА-ның медделин дыныаан, Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозтуң ажыл-ишчилери совет эртемденнерге өөрүп четтиргенин илергейлеп турарлар.

Совет ракета Венераже ужуп бар чоруур, ол дээрге, өртемчейниң кайы-даа планетазынче ужуп болурунуң херечизи, а совет 4-кү ракета-биле кылган шенелде болза, ырак эвес келир үеде октаргайже кижиниң ужударының белеткели-дир.

С. ДОНЗУМ,
агитатор.

МУРНАКЧЫ КОЛХОЗТУҢ КУШ АЖААКЧЫЛАРЫ

Краснодар край. Кубаньда Кореновский районнуң Т. К. Третьяков даргаалаан, Киров аттыг мурнакчы көдээ ажыл-агый артелинин чедиишкиннериниң дугайын РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Д. С. Полянский СЭКП ТК-ның январь Пленумунга кылган илеткелинге чугаалап турган. Эрткен чылын колхозтуң орулгазы чүгле мал ажылындан безин чаа ахшалар-биле миллион чыгам рубль болган.

Эт будүрериниң көвүдедир дугайында партияның шинтпирин күүсеттишаан, колхозчу малчыннар дагаа оолдарын өстүрүп эгелээн. Көдээ ажыл-агый артели бодунуң инкубаторун тутган, куш ажаар делгем черлерни кылган, оларда 37 мүн чыгам дагаа оолдарын азырап турар. Куш ажаакчылары Раиса Сидеренко-биле Галина Филонова колхозтуң инкубаторундан баштайгы бөлүк дагаа оолдарын алган болгаш багай эвес түннелдерни чедип алган, ай иштинде азыраан дагаа оолдарының деңзизи тус бүрүзүнде 220 — 240 грамм чедип турар.

Чеди чылдың үшкү чылында 125 мүн чыгам дагаа оолдарын азыраар, оон уламындан күрүнеге 120 тонна куш эдин саткан турар.

Чурукта: куш ажаакчызы Р. Сидеренко ногаан немелде чемниң байдалын хынап тур.

Фото **Е. Шулеповтуу.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

«ТУДУГЖУ БОЛУРУ—ЧОРГААРАЛ»

Бистиң өзүлдевистиң хемчээлдери кайгамчык улуг

КҮШ КАМНАВАЙН

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Индустриалдыг аргалар-биле тудар, дүрген болгаш эки тудар төлээде, улам-на хөй-хөй цементилиг, эптеп алыр конструкцияларлыг болгаш кезектерлиг, а ол ышкаш бетонга хереглээр эки шынарлыг чүүлдерлиг, чылыг дашкаарлатпазынга болгаш аян киреринге хереглээр эки материалдарлыг болур херек. Цемент үлетпүрүн калбартыр чорук эптеп алыр демир—бетонну, бирги эзлчегде будүрүлге черлериниң бажыннарынга, улуг панельдиг бажың тудугларынга херектиг конструкцияларны заводка будүреринин күүчүшыдалын өстүреринин айтырыгларын чедишкинниг шиитпирлээр арганы бээр.

Комсомол, бистиң аныяктарывыс үлетпүрүнүн, чуртталга-амыдыралдың сорулгаларынга хереглээри-биле эптеп алыр демир-бетон заводтарының тудуушкунун шефке алыр болза кончуг-ла эки-дир деп, илеткелчи чугаалаан. Эптеп алыр демир-бетон үлетпүрү бистиң чуртувуска эн баштай-ла тургустунун турда ындыг турган-на болгай.

Өреринги, мергежилди шингээдип алыры—аныяк тудугжуларның дайынчы сорулгазы. Тудугжуларның билиин бедидер, оларның политиктиг болгаш культурлуг депшилгезин калбартыр төлээде, бүгү-ле чүүлдерни кылыр херек. Бистиң хүннеривистиң өзулуг-ла маадырлыг чоруу—материалдыг чаагай чүүлдерни будүрерин көвүдедири дээш, будүрүп турар продукцияның санын көвүдедири болгаш шынарын экижидери дээш демисел болур деп чүвени аныяктарга тайылбырлап берзе чогуур.

«Ниитилелди чаартырының улуг сорулгалары аныяктардан делгеренгей билиглерни, мергежилдиг холдарны, изиг чүректерни негеп турар—деп, эш Н. С. Хрущев чугаалаан.—Ниитиниң кежиинге ажылдаар чорукка ынакшыл, коммунизмге кызыгаар чок бердинген чорук — ол дээрге ыдыктыг чүүлдерниң эн-не ыдыктыы, улуг салгакчыларның революстуг херээн уламчылаар болгаш доозар деп аас-кежиктин таварышкан кижилериниң амыдыралының хоойлузу ол».

Коммунистиг партияның XXII съездизинге алдар болдурган күш-ажылчы эзлчегде бөгүн бүгү совет улус-биле кады туруп алган аныяк тудугжуларга бистиң партиявыстың ГК-зының Бирги секретары Н. С. Хрущевтүн бо мерген сөстери орук айтыр сылдыс болзун.

ЮРИЙ ЛАНГАДА (Братск): Кижилерниң кежиинге тудуг кылыры—улуг аас-кежик

Төвүлел хуралдың киржикчилериниң сорук кириикчи макталдыг ырлажып турган кижилериниң бирээзи индирже бир дугаарында үнген. Ол болза Ангараның төмаартыкчызы, Братск ГЭС-тин тудуунда порт кранының алдаржаан машинизи **Юрий Лангада-дыр.**

— Коммунистиг партияның Төп Комитединиң байырлыг чагаазын бистер чап-чаа-ла кайгамчык улуг сорук кириишкин-биле дыннадывыс—деп, ол медеглээн.—Мактаанының дугайында сеңээ четтирдивис, партия. Бис кандыг-даа онаалганы хүндүлүү-биле күүседир бис.

Шеригден демобилизастаткан дайынчы Юрий Лангада Ленингоадтан изиг чүректер болгаш шыырак холдар негеттинип турар эн-не берге черже чорупкан. 1959 чылдың майда оон экипажы ажылдап эгелээн. А 1960 чылдың сентябрьда соруккур аныяк кижилер тудугжуларның бригадазы-биле демнежип алгаш. Бетон салырының делегей рекордун тургусканнар: 6 шак дургузунда 558 кубометр! Юрий Лангада бодунун эштериниң ажыл-херектериниң болгаш амыдыралының дугайын чугаалаан. Ынчаарга Ангарага энергетиктиг гигантының дүрген-не тудуп тургузар дээш күш-ажылдың мурнакчы аргаларын тудугжуларның хөйү-биле шингээдип алырын ол үүдден-даа артык күзеп турар.

— Кижилерниң кежиинге тудуг кылыры—улуг аас-кежик-тир—деп, Юрий соруктуу-биле чугаалаан. — Бистиң комсомолчу шалыпкын тудугжуларывыс бодунче үүс-үүс ооллардың болгаш кыстарны магнит дег сорунзаалай тыртып турар чорук таварылга эвес. Эн-не берге черлерже бүгү-ле кижилер чоруксап турар.

Ам «Криворожаглострой» трестиң комплексилиг бригадазының бригадири **Владимир Литвин** тудугже чүректиг тыртканы-биле база-ла шак ынчаар чорупкан, ол 24 харлыг. Владимир треске будүрүлге өөредилгезинин инструктору бооп ийи чыл мурнунда ажылдап эгелээн, үш ай дургузунда 40 ажыг аныяк дашчы-тудугжуларны белеткээн. Ново-Криворогтун Ленинчи комсомол аттыг болбаазырадылга комбинадын канчаар тургузуп турганын, № 2 болбаазырадылга комбинадының тудуунче бодунун бригадазының канчаар шилчээнин ол чугаалаан. Комсомолчулар болгаш аныяктар бергелерни улаштыр-улаштыр тиилеп үнүп турган ол тудугларның шинчи-хевири залда олурганнарның мурнунга көстүп турганзыг болган. Бергелер хөй, кончуг-ла тургулаан, ынчалза-даа аныяктар оон кортпаан. Оларның кижи бүрүзү бүгү улустун ниити хереэнге бодунун салыышкынын киирип турар деп үүвени билип турган.

Малгаш-тулаалар. Мунгаранчыг бүргег боранар. А кыжын улуг-хар болгаш 40—50 градус соок. Абакан биле Тайшет аразының оруун кылып турар тудугжуларның таваржып турар байдалдары шак ындыг.

— Ынчалза-даа комсомолчу изиг чүректериң одун кандыг-даа соок өжүрүп шыдавас—деп, 159 дугаар тудуг-эштелге поездизинин комсомолчу-аныяктар бригадазының кежигүнү **Геннадий Люляев** медеглээн. Москва областың Раменск районундан тудугга келген ол аныяк оол тудутнун чоргааралы болу берген. Чоокта чаа-ла майгыннар турган шугумга тыптып келген станцияларның болгаш өртээлдериниң дугайын Геннадий аажок улуг өөрүшкү-биле чугаалаан.

Г. Люляев ол орукка хереглээр демир чыгган чурттун пионерлериниге өөрүп четтиргенин илереткен болгаш Енисей хемни кежилдир салган көвүрүгү Пионернии деп алаарын тудугжулар шиитпирлээн деп медеглээн. Транспорт тудуунун министерствозу эргежок чугула чүүлдер-биле четпес хандырып турар дугайында элээн хөй шугумчүлелдиг чүүлдерни тудугжу чугаалаан.

ЛЮДМИЛА РЯЗАНЦЕВА (Амурда Комсомольск): чаа хоорайларны тудуп тур бис

— Бодум-биле кады ажылдап турар ооллар, кыстарга чоргаарланып турар мен, бистер комсомолчу чаа тудугларның адазы деп санаттырып турар хоорайда ажылдап турарывыс-биле, чаа-чаа хоорайларны тудуп турарывыс-биле чоргаарланып турар мен—деп, Амурда Комсомольскинин тудуг трезинин будукчу-дозулакчылар бригадазының бригадири **Людмила Рязанцева** чугаалаан. — Ынчаарга Комсомольскинин дунмазы химиктер хоорайы Амурскини аныяктар оон-даа артык дүрген темпилер-биле тудуп каар. Хоорайжыгаш чурт чуруунда чок, ынчалза-даа боду бар бооп турар. Үүгле бо чылын безин бистер 15 мун дөрбелчин метр чуртталга шөлүн тудуп тургузар бис. Бистин комсомолчу темпивис ол-дур!

Тудугжуларның 80 хуузу колхозтар бооп турар, коммунистиг күш-ажылдың бригадазында колдуунда кыстар ажылдап турар дээр дугайын Людмила чугаалаан. Олар шуптузу үүгле будүрүлге онаалгаларын ажыр күүседип турар эвес, харын база институттарда, техникумнарда, бөлүмнерде, школаларда өөренип турар.

Бодум база-ла бодувустун бригадавыстың тутканы политехниктиг институттун дөртү курузунда өөренип турар мен. Ол кончуг таалантыг-дыр, тудугжу кижи — чер кырында эн-не хүндүлүг тускай эртем дээрзинге мээн-биле кым-даа маргышпас деп ол чугаалаан.

Техниктиг документилерни чогуур өйүнде белеткээринче, ол чугула хереки бодунун контролюнга алырынче төлевидел институттарында ажылдап турар аныяктарны ол кыйгырган.

«Печенганикельстрой» трезинин мастери база бир оратор **Евгений Блинов** Людмила Рязанцевадан мунмун километр ыракта ажылдап турар. Ынчалза-даа олар алдарлыг чангыс хереги—тудугну кылып турарлар. Евгений болгаш оон өнүктери шаанда ак айыраң оран деп адаттынып турган Кольск чартык ортулукка боттарының эки-туразыбиле чедип келген. Аныяк соруккурларга ажылдаары чиик эвес турган, ынчалза-даа олар бүгү бергелерни ажып эрткеннер.

— Дөрт чыл дургузунда бистер он-он мун дөрбелчин метр чуртталга шөлүн туткан бис, мен бодаарымга бистин кварталдарывыс найысылалдың Черемушкиде кварталдарындан дорайтавас, ынчаарга бисте чартык чыл дурттуг айдың поляр дүнезин эскербес бис—сайгылгаан чыры үргүлчү хереддеп турар—деп, Евгений Блинов чугаалаан.

Оратор бодунун коммунистиг күш-ажыл бригадазының дугайын—найыралдын, өөредилгенин, дыштанылганын дугайын делгеренгей-биле чугаалаан. Бетончу Юрий Прудов аарый бээрге—Володя Петров артык эзлчегде ажылдап турган, айыыл таваржып, Миша Мальков будун кемдедип алырга,—бригаданың кежигүннери эмнелгеге барып, эжин деткип турганнар. Ол ам дүргени-биле сегип турар. Клувувус амдыызында бичезимээр. Ол дээрге аная барак чүве, ынчанмыже боттарынга таваржыр клубту тудуп алырын тудугжулар билир.

Хөй-хөй аныяк ажылчыннар ортумак эртемниг. Дыка хөй кижилер бот өөредилгелиг институттарже кирген. Аная база бир бергелер таваржы бээр: консультация алыр чер чок. Ол тудутта дээди өөредилге чериниң салбырын тургузарын Дээди өөредилге министерствозундан оратор дилээн.

Белоруссияда Солигорскинин калий комбинадының комсомолчу-аныяктар бригадазының бригадиры **Вилен Жадан** база-ла ол дугайын чугаалаан.

— 1958 чылдың чайынында бодувустун будүрүлгевистин баштайгы үндезин даштарын салып турувуста, биске чүгле чеди комсомолчулар турган. Ам бис хөй бис. Тудугжуларның майгыннарының орнунда Ленинчи комсомолдун кудумчузу турупкан—деп, оратор чоргааралбиле медеглээн.

ВИКТОР РАССОМАХИН (Кемерово): улам эки, чиик өртектиг, дүрген тудар

Индирде «Кемеровхимстрой» трестиң комсомолчу-аныяктарының комплексилиг бригадазының кежигүнү **Виктор Рассомахин.** Ол—үндезин сибиржи эвес. Ам оон бригадазы капролактамның комплексилиг цегин—синтетиктиг волокнонун чигэдин будүрер талазы-биле 14 чаа корпустарны тудуп турар.

— Бистер будүрүлге черлерин улам эки, чиик өртектиг болгаш дүрген тударын, Кемерово маркалыг кылымал пөстер бүгү чуртка алдаржаан турар кылдыр ажылдаарын ораалдажып турар бис—деп, ол чугаалаан.

Виктор Рассомахин коммунистиг ёзу-биле ажылдаарына оларның аныяктары өөренип турар дээр дугайын чугаалаан. Корпус бүрүзүнүн гудуунда контрольчу комсомолчу пост бар. Чижээлээрге, бистин бригадавыс кол корпустун үндезин таваан салып турган, мүн рубльди камнап алган дең, Виктор чугаалаан. А комсомолчу Толя Меленин бодунун сайзырадыкчы саналын боттандырыпкан соонда бистер 10 мун рубльди база камнап алган бис.

Ол-ла үүлдүн дугайын—дүрген болгаш бедик шынарлыг тудар дугайын чугаалаваан оратор чок. Ол бодал инженерлер **Искандер Даниярходжаевтың** (Узбек ССР), **Алла Зезюкинаның** (Ленинград) чугааларында кол черни ээлээн. Ол дугайын Соколовск-Сарбайның болбаазырадылга комбинадының экскаваторжузу **Петр Мельников** база изни-биле чугаалаан.

Москваның тудугжулары бо чеди чылдың дургузунда ийи миллион хире москвачылар чаа квартираларына байырлазын дээш ажылдап турар—деп, ВЛКСМ-нин Москва хоорхомунун бирги секретары **Юрий Машин** бодунун чугаазына медеглээн. Москваның комсомолу бодунун эн эки төлээлекчилерин Улуг Москваның тудугларынче чорудуп турар. Олар аас-кежиктиг болгаш чоргаарлар—чүүге дээрге кижи төрелгетенин күзелининг хоорайын—коммунизмнинг найысылалын олар тургузуп турар болгай.

Коммунистиг күш-ажылдың коллективтериниң болгаш шалыпчыларының ады дээш чарышче хүн бүрүде улам-на хөй аныяк ажылчыннар кирип турар дээр дугайын оратор чугаалаан. Ам ол патриоттуг шимчээшкинде 24 мун ажыг ооллар, кыстар киржип турар. Найысылалдың тудугжуларының амыдыралынга чоокта чаа чугула болуушкун болган — комсомолчу-аныяктарның тудуг эргелели тургустунган. Уран мерген тудугжуларның аттарын бижиир «алдын дептерни» тургузарын оратор санаалаан.

Бистиң чуртувустун эн-не янзы-бүрү районнарында чаа-чаа кудумчулар, чаа-чаа будүрүлгелер, чаа-чаа хоорайлар өзүп үнүп турар. Ынчаарга ол-ла бүгү ажыл-хереке ооллардың болгаш кыстарның чүткүлүг, идепкейлиг күш-ажылы кирген. Залда олурган кижилер Украинаның ЛКСМ ТК секретары **Юрий Ельченконун,** бетончу **Какаджан Маззыевтің** («Каракумгидростой»), Москваның архитектура-планналга эргелелиниң кол инженери **В. П. Лагутенконун,** ССРЭ-нин Транспорт тудуушкун министри **Е. Ф. Кожевниковтун** чугаазын дыннап тура, кижи бүрү бодунун хемчээлинин талазы-биле шак ол хире магалыг улуг тудугларны чүгле бистин совет чуртувус кылып шыдаар дээрзин чаягаар-ла сактып келир. Ону чүгле тайбыңга ынак болгаш дайыннар чок чурттаарын күзээн кижилер кылып шыдаар.

Хуралга адыш часкаашкыны диннттелип үнген. Бөгүн Чернин орбитазынче дөртү кылымал корабль—Чернушка деп ыттыг спутникти салып үндүрген дугайын чыылганнар дыннаан. Айтыышкын ёзугаар спутник ол-ла хүн бодунун хонза чогуур чериндe кээп хонган.

Хурал даргалаан ВЛКСМ ТК-ның секретары **М. Т. Журавлева** совет эртемденнериниң болгаш инженерлериниң шылгарангай чаа тиилелгезибиле төвүлел хуралдың киржикчилеринге байыр чедирген. Октаргайның делгемнерин чедишкиннинг шингээдип ап, бистин Төрээн ынак социалистиг чуртувусту алдаржыдып турар кижилерге аныяк тудугжулар база катап изии-биле, үр адыш часкап байыр чедирген.

Барнаулдун кылымал волокно заводунун тудуунун мастери **В. Молчанов** индирже омак хулумзүрүүшкүн-биле үнген.

— Ол дээрге кайгамчыктыг тиилелге-дир, эштер! Ону куш-ажылда чаа-чаа чедишкиннер-биле харылаалынар, бистиң кайгамчыктыг эртемденнеривистен чыдып калбаалынар.

Тудугнун болгаш тудуг материалдар үлетпүрүнүн профэвиделинин ТК-зының даргазы **М. Борисов** базала ол бодалды, ынчанмыже өске сөстер-биле илереткен. СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштын дугайын, чурттун тудугларында профэвилеллериниң организакчы ролунун дугайын, дуржулга солчуушкунунун дугайын, тудугжуларның хереглеллериниң дугайында күрүнеин сагыш салыышкынының дугайын ол чугаалаан.

Аныяк тудугжуларның ажыл-хереэн бедии-биле үнелеп көрген СЭКП Төп Комитединин байырлыг чагаазы төвүлел хуралдың киржикчилериниң хайыышкынныг өөрүшкүзүн болгаш чоргааралын өскүткен. Ооллардың болгаш кыстарның чугаалары партияга ынакшыл-биле, коммунизм тургузуушкунунун улуг хереэнге бердингени-биле синниккен турган.

З. ХРОМОВА, Б. ЛУКЬЯНОВ, А. РОМАНОВ, Г. САФРОНОВ,
СЭТА-ның тускай корреспондентилери.

* * *

МОСКВА, март 10. (СЭТА). СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Төвүлелинин шиитпирин ёзугаар чыылдырган, аныяк тудугжуларның Бүгү-эвилел төвүлел хуралы бөгүн Кремльдин Улуг ордузунга ажылын үргүлчүлээн.

Хуралды даргалаан ВЛКСМ ТК-ның секретары А. Х. Везиров Кемерово областың Барыын-Сибирь металлургия заводунун тудуунун комсомол комитединиң секретары **Виктор Качановка** сөс берген. Адыш часкап турда оон дыннатканы болза, төвүлел хуралдың бүдүүзүнде заводтуң аныяктары болгаш комсомолчулары коммунистиг күш-ажыллың тудуу деп атты чедип алыр дээш чарышты эгелээн. Бир эвес эрткен чылын ол бедик ат дээш чүгле 250 аныяк ажылчыннар чаржып турган болза, бо чылын оларның саны каш катап көвүдээн дээрзин оратор чугаалаан.

— Бистиң хоорайывыстың бүгү төөгүзү марганец-биле холбашкан—деп, Грузин ССР-ниң «Чиатурмарганец» тудуунун комсомол штабының начальниги **Юза Кобахидзе** чугаалаан.

ССРЭ-нин Министрлер Төвүлелинин тудуг хереги-нин талазы-биле Күрүне комитединиң даргазы И. А. Гришмановтун илеткелин чугаалажып көрбүшаан, тудугларның аныяк төлээлери үнелиг саналдарны киирип, шүүгүмчүлекчи демдеглелдерни кылып, боттарының болгаш эштериниң дуржулгазын солушкан.

Төвүлел хуралдың адрезинге хөй санныг байырлыг чагаалар, оон иштинде рационализаторларның болгаш чогаадыкчыларның Бүгү-эвилел ниитилелинден, сураглыг совет архитекторлардан келген.

Эртенги хуралга ССРЭ-нин Электростанциялар тудуунун министри **И. Т. Новиков,** Саратов областың «Вольскцементстрой» трезинин суургалыг кранының машинизи **В. Моткова,** Мурекск ГЭС-тин комсомол комитединин секретары **Х. Хамидов,** Башкир АССР-ниң «Стерлитамакстрой» трезинин бригадири **А. Анохин,** Казахстанның КП ТК-зының секретары **Г. Козлов,** а ол ышкаш төвүлел хуралдың өске-даа киржикчилери санал бергеннер.

Аажок улуг энтузиазм-биле болгаш динмиттиг адыш часкаашкыны-биле төвүлел хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге байырлыг чагааны хүлээп алган. Бүгү аныяк тудугжуларга, төлевилекчилерге, тудуг материалдарының, тудуг болгаш орук-машина тудуунун үлетпүрүнүн ажылдакчыларынга Кыйгырыгны бир үн-биле хүлээп алган.

Часкы тарылгага уткуштур

Аныяк механизатор Иван Быков часкы тарылгага тракторларны септеп белеткээринге эн идепкейлиг киржип турар. Септелге үезинде тывынгыр, сагынгыр Иван кады ажылдап турар эжи Сергей Ерофеев-биле кады янзы-бүрү маркаларлыг 5 тракторларны бүрүн белетизээш, септелге ажылынга бедик будүрүнчүлүг ажылдаан.

Амгы үеде Иван көдээ ажылагыйның кожулда машина-херекселдерин септээринге идепкейлиг киржип турар.

Чурукта: мурнакчы механизатор И. Быков септээн тракторунун хөрек кеззэн хынап көрүп тур.

Фото А. Бегзинии.

Бии-Хем районнун «Өөк» совхозу.

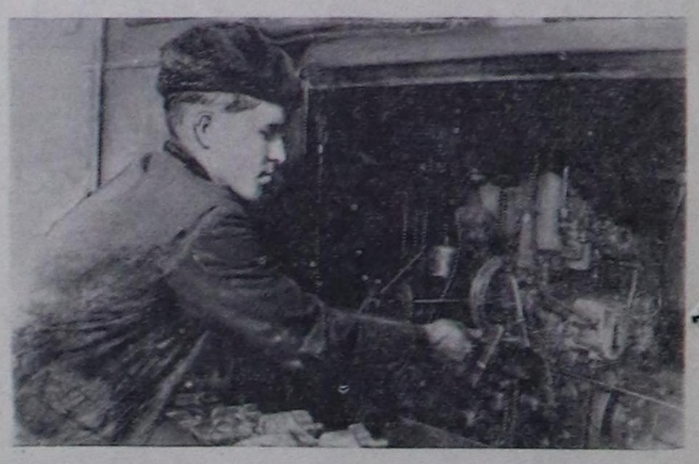

Аргалар бар

Чөөн-Хемчик районнун «Искра» колхозунун механизаторлары чеди чылдың үшкү чылының часкы тарылгазынга белеткелдерни мынчаар чоруткан: 13 тракторну, 10 сеялканы, 6 цепканы, 2 лущильникти болгаш 70 илиирни септеп дооскаанар. Ам септелгези шала доозулгалак турар 3 тракторнун, 1 аар дисканың болгаш чамдык аар-саар херекселдериниң септелгезин чоокку хүннерде бүрүн дооскан турар.

Механизаторлар О. Кошкар-оол, М. Доржулдай, М. Ламажап септелге талазы-биле тус-тус онаашкан ажылдарының нормазын хүннүн-не ажыр күүседип турган. Оларның септээн үүлдериниң шынары эки. Часкы тарылганы кыска хуусаада, агротехниктиг чурумнарны сагын турган доозуп болурунун аргалары бисте бар—деп, механик эш Алдын-Херел чугаалап турар. **Х. ДОРЖУ.**

Четпестерни чайладыр

«Большевик» көдээ ажыл-агый артели хереглезе чогуур тараа культураларының үрезиннерин бүрүн урган болгаш арыглап дооскан. Чеди тракторну, 6 трактор андазыннарын, 10 сеялканы механизаторлар септеп дооскан. Тарылга шөлүнге 490 тонна өдекти төккенин, 216 парник рамаларын белеткээнин колхозтун агроному С. Доржу чугаалап турар.

Ындыг-даа болза, тарылга белеткелинде илерээн хөй четпестерни дарый чайлатпас болза хоржок. Колхоз 460 центнер картофель, 5 гектар черге тарыза чогуур ногаа аймаанын үрезиннерин тыптынып албаан. Чоокку үеге чедир-ле 7 тракторнун септелгези доозулбайн келген, илиирлернин үүгле 50 хуузу септеттинген болгаш культиваторларның чангызы-даа септеттинмээн. Тарылга шөлүнде сөөртүнген өдек кончуг эвээш. Партия организациязының чоокта чаа болуп эткен хуралы тарылга белеткелдеринде четпестерни дүрген чайладыр, тарылгага бүрүн белеткелдиг ужуражыр дугайында шиитпирни үндүрген. Ам сорулга болза ол шиитпирнин чогуур хуусаада үре-түүнелдиг күүселдези дээш коммунистер, колхозчулар шиитпирлиг ажылдаары болур. **К. ОЧУР-ООЛ.**

Барыын-Хемчик район.

180 муң центнер ногаан масса дээш

Тес-Хемниң колхозтарынга бо чылын 1960 чылдынга удур мал чеми культураларның тарылга шөлү дыка калбарар, оон иштинде кукурузаның тарылга шөлү барык ийи катап, азы 600 гектар чедир көвүдээр.

Кара-хөрүүннүг эвес областарга чер ажылын хөгжүдер талазы-биле СЭКП ТК-ның январь Пленумунун шиитпирин күүседир, база төрээн партиязының ам болур XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш бүгү улустун социалистиг чарыжынга киришкеш, районнун комсомолчу-аныяктары колхозтарның бо чылын тарыыр кукурузазын боттарының холунга ап, оон га бүрүзүнден 300 центнерден эвээш эвес ногаан массаның дүжүдүн өстүрерин шиитпирлээннер. Оон ангыда кукурузадан тараа алыр сорулга-биле 10 га черге шенелде тарылганы, үнелиг мал чеми культура—чигир свёклазының шенелде тарылгазын чорудар деп хүлээлгени комсомолчулар алганнар.

Бо чаа чугула херекке Самагалдайның он бир чыл школазының (директору эш Н. Л. Кунчун) үстүү класстарының комсомолчу өөренникчилери дидим өгелекчилер болган. Өөредилгени көдээ ажыл-агый будүрүлгези-биле боттуг сырый холбаштырарының оруктарын дилеп, болдунар аргаларны өөренип көргеш, школаның дирекция чери кожазы «Чодураа» колхозтун баштаар чери-биле дутуржулга кылып, школачыларның будүрүлге бригадазынга 70 га шөлдү быжыглап, аная материалдыг суурну тургузуп алырынга оларга дуза көргүзерин колхозтан дилээн болгаш ук шөлге кукуруза тарылгазын чорударын хүлээнген.

600 га шөлдүг кукуруза тарылгазының га бүрүзүнден 300 центнер ногаан массаның дүжүдүн өстүрери дээрге, ниитиниң малдарынга 180 муң центнер эки шынарлыг силосту белеткеп бээр дээни ол-дур.

Бир эвес колхозтар баштаар черлери болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери боттуг дузаны көргүзүп, организакчы хемчеглерни чорудар болза, комсомолчуларның алган хүлээлгези күүсетиниш болурунун боттуг фактылары, арга күштери бар. Эткен чылын часкы тарылгага белеткелдерни, ылаңгыя кукуруза тарыыр шөлдерге өдек төгүүшкүнүн ёзу барымдаалап, багай чоруткан, кайы-даа колхозтар өдек төгөринин планын күүсетпээн. Оон турж ук, «Ак-Эрик» колхозтун кукурузачылар звенозу төп сүт-бараан фермазының чоогунда ажыглаттынмас шөлче өдек төп, план күүседип турар хевир-биле карак ажыттаар чорукту болдуруп турган. А херек кырында ол шөлге кандыг-даа тараа тарыыаан. Кукуруза тарылгазының чайгы ажаалдаларын чоруттаан. Тус-тус колхозтарга тургустунган кукурузачылар звенолары ажылдаваан. Ындыг-даа болза, 1960 чылда районнун колхозтарынга тарыттынган 300 ажыг га кукурузаның га бүрүзүнден ортумаа-биле 240 центнер ногаан масса ажаап алдынган. Ол болза хову бригадаларында ажылдап турар колхозчуларның кызымак ажылының түннели болган.

Ам бо чазын кукуруза тарыыр шөлдерге чемишчидилге кылдыр 10 муң тонна өдекти төгери хүннүн эзлчээнде туруп турар. Чоокку хүннерге чедир Ленин аттыг колхозтун эш Сүндүвейге баштаткан кукурузачылар звенозу 300 хире тонна өдекти шөлдерже сөортүп чедиргенин ангыда, өске колхозтар бо ажылды үүгле чаа эгелеп кирген, «Чодураа» колхоз кукурузачылар звенозунга тырттар күштерни ангылап быжыглаваан. Оон кол чылдагааны тракторлар септелгезинин хожудаашкыны, бо херекке Самагалдай СТС-тин озал-шүүшпеп ажылдап турары болуп турар.

Комсомолчу-аныяктарның кукурузачылар звеноларының ажылының түннели бир талазында, кукурузачыларның боттарының тура-соруу-биле шилип алганы—бо улуг чаагай ажыл-ишке ак-сеткилдиг, бедик харыысалгалыг ажылдаарындан, мурнакчы дуржулгаларны өөренип ажыглаарындан, ийи талазында, тус-тус колхозтарның баштаар черлеринин, ында партия, комсомол организацияларының кукурузачылар звеноларының бедик будүрүкчүлүг ажылдаарынга бүгү таарымчалыг байдалдарны хандырып бергеш, тодаргай удуртулга, негелдени тургузарындан хамааржыр. Звенолар аразынга социалистиг чарышты организасташ, түннелдерин ай санында үндүрүп, кайы звено мурнап, кайы звено соннап турарын көргеш, хожудаашкында турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрер хемчеглерни алыры чугула. Кукурузачыларның бедик будүрүкчүлүг ажылдаарынга кукуруза тарып олуртур болгаш ажаап алыр машиналарны колхоз бүрүзү садып ап, ажыглалга киирери чугула.

Мооң мурнунда практика-биле алырга, колхозтарга кукурузаны тарып олуртуру болгаш ажаап алыры эн бөдүүн, будүрүкчүлүг эвес арга-биле — холдун күш-ажылы-биле, ниитиниң шефтээшкини-биле чоруттунуп турган. Ындыг практика амгы негелделерге дүүшпес. Ам болза кукуруза тарылгазынга механизацияны, мурнакчы аргаларны дидим шингээдип ажыглаары негеттиниш турар.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынның» корреспондентизи.

Ленинградтың Киров заводунун мартен цегинин мастери Андрей Михайлович Баншиков кан будүрүп үндүрерин көвүдедир аргалыг, техника талазы-биле сайзырааннай хөй-хөй үүлдерни саналдап киирген. Оон саналдарының чеден ажыын будүрүлгеге нептереткен. Ол саналдар мартен суугуларының ажылдаарының чылыг турар байдалын экижидеринге, оларның күүзүн белидеринге, күш-ажылдың будүрүкчүлүүн өстүреринге идиг берип турар.

Чурукта: мастер А. М. Баншиков.

Фото П. Федотовтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Анаа тарааларны сорттуг болгаш үрезин тарааларга орнаарының чурумунун дугайында

Колхозтарга болгаш совхозтарга сорттуг үрезиннерни тараа белеткелинин пунктулары дараазында негелделер ёзугаар үндүрүп бээр:

Тараа культураларының үрезиннерин (кукурузадан өскезин) атташ культураларны арыг денги барымдаалап, центнерни центнерге орнаарда сорттуг болганының акша төлелгезин, ону белеткээнинин болгаш кадагалаанының база саарганының чарыгдалдарын тарааны үрезинге орнап ап турар ажыл-агыйдан күрүнеге тыртып аар чурумнуг.

Кукурузаның үрезиннерин аъш-чем болгаш мал чеми культураларны арыг денги-биле центнерни центнерге орнаарда үрезиннернин боттарының өртээнин ылгалын барымдаалап санажыр. Оон-биле кады сорттуг болганының немелде акша төлевирин болгаш белеткээнинин чарыгдалдарын база тыртып аар.

Үрезинни орнаарының дараазында өртектери доктааттынган:

Колхозтарга: укталган кондицияны барымдаалап тоннада өртээн рубль-биле: кызыл-тастың — 85, көк-тараанын — 81, чинге-тараанын — 81, суланың — 64, арбайның — 75, ак болгаш сарыг чемниг кукурузаның — 75, диштелчек ак чемниг болгаш сарыг чемниинин — 55, янзы-бүрү (холушкак чемниглериниң) 50 рубль кылдыр доктааткан.

Совхозтарга: кызыл-тастың — 71 рубль 10 копеек, көк-тараанын — 68, арбайның — 50, суланың — 23—30, чинге-тараанын—81, ак чемниг болгаш сарыг чемниг кукурузаның — 55, диштелчек ак чемниг болгаш сарыг чемниг кукурузаның — 40, янзы-бүрү (холушкак чемниглериниң) 35 рубль (1 тоннада) кылдыр доктааттынган.

Сорттуг үрезиннерни хүлээп алганының, кадагалаанының болгаш саарганының чарыгдалдарын колхозтар болгаш совхозтар тараа культураларының 9 рубль, сорттуг кукурузаларның — 4 рубль кылдыр тонна бүрүзүнде төлээр. Сорттуг эвес үрезиннерни үндүрүп бээрин: тараа культураларын тонна санында (кукурузадан өскелерин) — 9 рубль, кукурузаның үрезиннерин — 28 рубль кылдыр төлээрин доктааткан.

В. МАНСУРОВ,
Областың тараа продуктулар өргелелиниң кол бухгалтери.

МЭЭҢ БАШТАЙГЫ БАШКЫМ

Делгем, чырык классче өөреникчилер омак-хөглүг кирип келгеннер. Класстың сонгаларының баарында янзы-бүрү чечектер, парталарны олуруг-олуруглай дизе салган. Класста бүгү-ле чүве арыг-силиг, бир аай корум-чурумнуг.

Кезек болганда ол классче башкы кирип келир орда, өөреникчилер харугда турып мендиледилер. Класс шиппин.

— Экии, уруглар. Олурунар — деп, башкы чаңчыккан чаңы-биле чугаалаан.

Класска грамматика кичээли эгелээн. Бирги классчылар-биле эрткен чылдың сентябрь бирээде баштай ужурашкаш, Елизавета Макаровна Чемкова оларга мынчаар угаадып чугаалаан:

— Номчуурунга, бижик бижиринге, сан саналарына, харын-даа күзээнницерни боттандырып ап шыдаптар кылдыр өөренип аар силер...

Елизавета Макаровна бо сөстерни сеткилиэден бүзүрелдиг, чылыг чугаалаан. Сонуургаачал, бир-ле чүвени билип алырынга күзелдиг бирги классчылар башкының сөзүнге бүзүреп, номчуур, бижиир, саналар кылдыр өөренип алырынга ханы илегелдиг олурганнар.

Оон эгелээш-ле Елизавета Макаровна бичии чаштарның идегелин эөлеп ап, оларның-биле быжыг найыралды тургускан.

Бо удаазында кичээлдин эгезинде башкы өөреникчилерге:

— Диктант бижиир бис, ынчангаш кылыраштарыларны, демир-үжүктеринерни белеткеп алынар — деп чугаалаан.

Өөреникчилер башкызының айтыышкынын хөлзээшкин-дүвүрээшкин чокка дүрген күүседип каапканнар. Ол аразында парталарның бирги одуруундан бир уруг хол көдүрген.

— Кыдыраажымны бажыңымда каапкан-дыр мен — деп, ол буруузунуп чугаалады.

— Лиля, бо удаазында багай болган-дыр. Дараазында кыдыраажың утпас сен шүве — дээш, анаа кыдырааштын бир амазын ап берди. Ынчап тура, Миша Лапинниң шыыкталып олурганын Елизавета Макаровна база эскерип кагды. Башкының өөрүмчалыг кичээгейинден өөреникчилериниң кичээлинге шаптыктыг бир-даа чүве анаа эрте бербес.

Диктантының сөзүн адап турар аразында, Елизавета Макаровна класста өөреникчилериниң кандыг янзылыг олуруп, бижип турарын үргүлүү хайгаарап орган:

— Серёжа, демир-үжүүниң шын тут, партаже бажың дыка дөңгайгпа:

Серёжа Седип эки өөренир, угаангыр оол, ындыг-даа болза чүве бижиири хирлиг, харын-даа чуттугзумаар. Ынчангаш башкы Серёжаның арыг-силиг, көрүштүг бижиириниче кол кичээнгей салып, ону чараш, шын бижиринге шудургузу-биле өөредип турар. Елизавета Макаровна Серёжаның бажыңына база үргүлүү барып келген, чүве дээрге ооалдың авазы ажылдавас хирезинде-ле уругларының кижизидилгезинче орта сагыш салбайн турар. Ынчангаш башкы аная хөй-ниитиниң кижизидикчи салдарын чедирерин орадаажып келген.

Класстың өөреникчи бүрүзүнүң бажыңында чурттап турар байдалын, оон аажы-чанын, сонуургалын ылап өөренип билип алгаш оларны ёзулуг чараш мөзү-шынарга, аажычанга өөредип чаңчыктыварын Елизавета Макаровна билир.

Дараазының кичээлинге ол класска арифметикага бодалгаар бодарының кичээли болган. Самбыраже Люда Дроздованы кыйгырыпкан.

Люда самбырага бодалганы бижээш, шын бодаптарга:

— Эр хей, Люда. Санга ынак болдур ийин—деп, Елизавета Макаровна ону мактап демдеглээн. — Ам самбырага кым кээп бодалга бодаарыл? — деп айтырды.

Салган айтырыгга класста барык бүгү өөреникчилер бир дем-биле хол көдүрген.

Бодалганы дүрген болгаш шын бодапкан Люда Дроздова эгезинде санга багай өөренип турган. Башкы аная бешки класста өөренип турары бодунун санга эки өөреникчилери — Света Чадамбаны, Катя Меркушинаны быжыглаан соонда, ам Люда эки өөредилгелиглериниң деңнелинде чеде берген.

Башкының ажылы — солун болгаш чогаадыкчы ажыл. Башкы кижи шак бүрү, хүннүң чыгыы бирле чаа чүүлдү тып болур. Елизавета Макаровна Чемкова ындыг чаа чүүлдү база болганчок тып билирдаа, кылып турар-даа. Оон класында уругларның чечен чогаалга, арифметикага, ырыга, танцыга сонуургалы, шынап-ла, янзы-бүрү. Елизавета Макаровна уругларның кандыг-кандыг чүвеге тура-соруктуун, сонуургалдыын эки өөренип билгеш, оларга шын угланыышкынны айтып берип, найыралдыг быжыг коллективти классына тургускан. Оон класы Кызылдың № 7 школазында өөредилгезиниң болгаш сагылга-чүрүмүнүң талазы-биле дээре класстарның бирээзи бооп турар.

Школага хүндүсү кичээлдерни эртиргеш, Елизавета Макаровна бажыңына чедип келгеш биче дыштанып чоруй чечен чогаалдың номнарын номчуп, солуннар оолгаш сеткүүлдерде чүүлдер-биле ханы танышарын шуут чаңчыл болдурган.

Елизавета Макаровна «Эге школа» деп сеткүүлдү үргүлүү номчуп, ында чүүлдерни бо-ла сайгарган олурар. Ол сеткүүлден чурттун эге класстарының дуржулгалыг башкыларының чүүлдери-биле танышып, педагогика талазы-биле билиин ол үргүлүү байлакшыдып ап турар.

Өөреникчилерни болгаш башкылар коллективинин хүндүлелин чаалап алган бо башкы эки агитатор. Бистиң чуртувуста, өблазывыста, төрээн хоорайывыста, делегейде бооп турар чаа болуушкуннарны быжыглаттынган бажыннарында улуг, бичe кижилерге Елизавета Макаровна чүгүлдүг, харын көдүрлүүшкүннүг, солун, тода кылдыр чугаалап берип-тер боорга, олар оон өткүт, чидиг сөзүн дыннаксаар.

Кызылдың № 7 школазын шефтеп никчилериниң багай эвес түннелдерни көргүзүп турарынга өөрүп сеткил ханган.

Елизавета Макаровна башкы ажылынга ажылдап кирге-ле ам чээрби чыл болган. Оон хөй-хөй өөреникчилери амыдыралче путёвканы ап, калбак-делгем Төрээн чурттун булун-суур бүрүзүнде ажылдап, чонга төлептиг бараан болуп турарлар.

Артык ынак ооллары
Аваларны утпазы дег,
Каяз-даа чоразаш сени
Канчап черле уттур боор.
Чалыы назын сургакчызы —
Сагыш-човаачал эргим башкым.

Е. МЕРКУШИН.

ЧУРУКТА: Е. М. Чемкова бодунун клазында кичээл үезинде.

Фото **В. Уколовтуу.**

Хүлээлгезин ажыр күүсеткен

ФЕРМАНЫҢ АҢЧЫЛАРЫ

Бо аннаыр сезонунуң баштайгы айларында — октябрь, ноябрьда Хут фермазының аныяк анчыларынга бергедээшкиннер таваржып турган: хар кайы-даа тайгаларда улуг, анчыларның чамдыызы дуржулга чок аныяк кижилер турган. Ынчалза-даа олар аннаыр планын күүседир, хөй киш турар чергелерни дилеп тывар дээш түс-түс звеноларга үстүп алгаш, тайга-сыннар кезип чораш, эрес-омак аннаанар. Звено бүрүзүн дуржулгалыг анчылар улуттун чораннар.

Ам анчы звеноларның олчатывыжының сөөлгү түннели үнген. Хоочун анчы Маадыр Чалбаага улуттган № 1 звенонун анчылары Кастаган Болязин, Виктор Тупаяк, Кызыл-оол Тупаяк олар киш өлүрүп дужаарыбиле алган хүлээлгезин ажыр күүсеткеннер. Амгы үеде бистин чамдык анчыларывыс бөрүлер аннап турар. Маады Чончун үш бөрүнү. К. Сорокин бир бөрүнү чок кылганнар. Биле-демниг аннаашкын үргүлчүлеп турар.

К. Кастаган.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхоз.

ОРУК КОКПА АҢАА ТАНЫШ

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозтуң мурнакчы анчызы Байыр Донгакка тайга-сынның орук-кокпазы, кадыр-берти анаа эки таныш. Ол, аннап келген үелеринде хөй-хөй үнелиг аңөлүктү өлүрүп, Төрээн чуртка дужаган. Түгле 1959 — 1960 аннаыр сезонунда безин 11 дилгини, 25 асты болгаш хөй-хөй күжүгеннерни, 300 ажыг торлаларны өлүрген.

Бо аннаыр сезонунда ол 6 дилгини, 90 диинни, 19 асты болгаш өске-даа аң-өлүктү өлүрүп, олча-тывыштыг болган. Төрээн колхозунуң өлүк тывыжының планынга оон киирген олчазы улуг немелде болган.

Т. Дамбажын.

ЧАА БӨЛГҮМ

Элегестің шахта эргелелинин тулуг участогунда тускай мергежил бедидериниң бөлгүмү ажылдап эгелээн. Участоктуң ажылчыннары чазаныкчының тускай мергежилинге өөренип кирипкеннер. Бөлгүмнү тудуг инженери Сивков башкылап турар. Ол кичээлдерни солун болгаш билдингир кылдыр эрттирип турар. Бөлгүмнүң өөредилге программазын дооскан сөөлүнде дыннакчыларга чазаныкчының түс-түс разрядтарын тыпсыр.

П. ЧЕЛБАК-ООЛ.

Ферма төвү—ам сууржугаш

Бир ажылга турумчуп эки ажылдап, эш-өөрүнүң хүндүткелин чаалап алган кижээ кым чоргаарланмас боор. «Элегес» совхозтуң Каык фермазының тудуг бригадири Кыргыс Кара-оолга ферманың ажылдакчылары улуу-биле идегеп, ону область Совединиң депутадынга бир үн-биле сонгуп алганнар.

Ферманың ажылын ол алды чыл иштинде удуртуп келген. Эң баштай-ла аная ферманы хүлээдип берип турда, каш-ла борбак бажыннар турган. Ам ында сууржугаш өскен. Машина-трактор септээр болгаш дарганнаар черлер, клуб, столовая, магазин, тараа кургадыкчызы, кыштагларда мал кажаалары, хөй-хөй чуртталга бажыннары туттунган. «Оларны тудуп кылыр, бригаданың төвүн сайзырадыр дээш Кыргыстың кызымаккай ажылдаанын эки билир бис» — деп, бригаданың ажылчыннары чугаалап турарлар.

Ферманың төвү ам-даа чаа-чаа тудуглар-биле немежир. Бо чылдың планын ёзугаар, ферманың Өштекте болгаш Ажыг-Кара бригадаларынга чуртталга бажыннарын база улуг делгем бызаа кажаазын тудары көрдүнген. Ону кылдыртырын базала депутат Кыргыс Кара-оол хүлээнип алган.

М. МҮНЗУК.

Чурукта: Кыргыс Кара-оол.

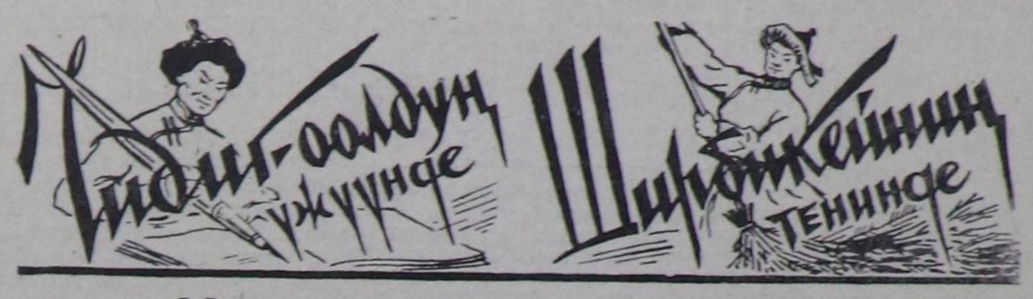

Номчукчуларга чагаа

Эргим номчукчулар!

Бистиң чуртувус Коммунистиг партияның, Совет чазактың башталгазы-биле ажыл-агый, культура талазы-биле улуг-улуг чедишкиннерни чедип ап, коммунистиг ниитилелдиң тиллелгезинче бүзүрелдиг баа чыдар.

Тыва областың ажылчы чону СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин күүседип, көдээ ажыл-агыйны улам хөгжүдер, чоннуң хүн бүрү өзүп турар негелделерин хандырар дээш, улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарлар.

Ындыг болза-даа коммунизмниң тиллелгезинче бар чыдар базымывыска шаптык болур доктарлар эвээш эвес. Ажыл-херекке шаптыктыг, дүжүметсиг чорук, хөй-ниитиниң херээн чедир үнелевес, ажылга ээ-харыысалга чок чоруктар ам-даа чок эвес. Ниитилелге хоралыг бак аажы-чаңны үндүрүп чоруур ийи-чаңгыс дүржоктар, самчыгдакчылар, чалгаалар, арагачылар, маңгыстыглар бистиң аравыста ам-даа бар.

Ажыл херекке шаптыктыг шак ол шаарланчак чоруктарны сойгалап, чок кылыры парлалганың чугула сорулгаларының бирээзи. Ынчангаш «Шын» солуннуң сатира болгаш юмор килдизи «Чидиг-оолдуң үжүүнде—Ширбикейниң тенинде» деп аттыг булуңну тургускан. Маңгаа хамаарышкан шоодуглуг чугаалар, шүлүктер, кожаңнар, баснялар болгаш фельетоннарны, база ол ышкаш чер-черде бар четпестерни илереткен шүгүмүүлелдиг материалдарны номчукчулардан дилеп тур бис. Оон-биле чергелештир, ындыг иткалыг карикатураларны, допчу кыжырыг чугааларны, пародия-шүлүктерни чорударын база дилеп тур бис.

«Көөр карак көпте» дээр болгай. Чер-черде бар четпестерни чидиг сөстүң күжү-биле илередип, бистиң чүүлдүң бурунгаар баарын улам дүргедедиил!

ЧИДИГ-ООЛ.
ШИРБИКЕЙ.

Кожаңны канчап чогаадып алганнарыл

ШООДУГ ЧУГАА

«Бии-Хем районнуң Кара-Хаак суурда радио ажылдавастаандан бөөр будун чыл четкен». (Бижикчи О. Намчылактың чагаазындан).

Школаның бир клазынга кезек ооллар чыглып алган, аразында бир-ле чугула чүве дугайында маргыжып, хөөрешкен олурганнар.

— Ону хана солунунга бижиптээлем, ооллар, кандыг боор — деп, оларның бирээзи чугаалаан.

— Хей чүве! Ону хана солунунга биживээн эвес — деп, бирээзи удурланган.

— Чок, ооллар, мен бодаарымга, ол дугайында кожан чогаадыр болза эки-дир — деп, үшкү оол санал үндүрген.

— Кожаңны чогаадып алгаш, ону кая кожаннаар бис, ынчаш?— деп, бир оол айтырган.

— Удавас хурал болур, оон соонда концерт кылыр, аная райондан даргалар база келир дээр чорду. Аная кожаннап дүжүрүпкей бис.

— Шын-дыр, шын-дыр! Мен бир куплетти бодап алдым. Дыннаңардан:

Кара-Хаактың даргалары
Кажан оттуп келир ирги?
Кайгамчыктыг радио
Кажан ыыттап келир ирги?

— Чангыс куплет арай эвээштир. Аная эш херек. Бодап алган кижи бар бе?

— Мен аная мындыг куплет кожар деп бодай-дыр мен:

Ынак чурттун күштүг үнү
Даспы, Чербээ келген болза!
Ырның-шоорнун аялгазын
Таалап дыннап орган болза!

— Дыка-ла чүүлдүг чүве-дир! Район даргаларының дугайында чүве ыыттавас болза хоржок. Мынча дээр деп бодай-дыр мен:

Арга-дашта адыг эвес,
Арбан-суму чону-дур бис.
Районнуң даргалары,
Ыраксынмайы, келинерем.
Бетинерде бистен туржук,
Венераже ужуп турда,
Радио дыннавастаан,
Ырмасынчыын көрүнерем.

— Тергиин-дир, ооллар, тергиин-дир! Концерт болгуже чедир, моны кымга-даа ыттавазa эки — деп, ооллардың бирээзи сургаан.

Хурал-даа болган, концерт-даа үнген. Ооллардың кожанын көрүкчүлер дыка чүүлзүүнүп көрген. Оон соонда, удаваанда радионуң шугумун кылып, оон дөстерин бажыннарга киирген. Кожаң чогааткан ооллар, ол кежээ концертке олурган чон дыка амыраан.

Ынчалза-даа ол өөрүшкү электен болган. Ынчаарда бажыннарга киирип каан радио точкалары амдыгаа чедир ажылдавайн турар.

Коргунчуг дүш

Дузаан кончуг таан чазгай амданныг огурец, капуста, арбуз, помидорну тут-тус тавактарга каттылаш, стол кырынга делгей салыпкан. Оон соонда үүжелеп казы семис иртпин эъдин улуг-ла ногаан була-тавакка бузун буруладыр эскеш, далган үскен быдаа-биле катайгызын база-ла столга салыпкан. Олурупкаштын, чем читтингир кылыр хөөн киирер «Калчаа-караның» бөргүн ужулгаш, стаканче мөгейтиринин кайызы чорда, даштын эжик аскында бир-ле кижи токуладыр кылаштап келген. Сапык азы майыктааш кеткен кижи-дир, район төвүнден сургакчы келген чадавас деп карааш девидеп-ле үнген. «Калчаа-караны» дүрген-не стол артынче чажыра каапкаш, «көрүп көрем» деп кадайынга сымыранган.

Кадайы эжикти ажыдыптарга, колхозтун калчан ак кошкары киирип келген. Кошкар стол кырында делгеп каан ногаа аймаан каактарын хере кайгап, чырыктарындан чараазы дырынайныш бадып турган. Кошкарны көөрге ишти куруг хап дег хоолбурара берген болган.

— Мал чеминиң белеткелип 150 хуу күүсеткен бис деп энир чылын медээлээн болгай силер. Мен бир кодан өөрүм-биле ол чемниң бараанын безин көрбедивис. Ам өзөрнигип өлүр чедип тур бис. Ол чеминер кайдал, а? — деп, кижигилештир чугаалаш, үзер дээш, дедирленип белеткени берген. Эр-даа стол адаанче бажын суга каапкан.

Чушкуузундан бир-ле кижи сегирип алгаш, үндүр соп аккелген. Көрүп кээрге кижи дег холдуг-буттуг, албагар салдыг арбай-тараа болган.

— Тараа шелдеринге өдек сөөртүлгезин 100 хуу күүсеткен бис деп медээлээн болгай силер. Хамык тараалар ол ховудан чангыс граммда өдек тыппазывыс. Ол өдээнер кайдал, а? — дээш, салбагар салы-биле караан дежер дей берген. Оон кадында кошкар база халып келген. Эр-даа алгырыпкан. Оттун кээрге аъш-чем, арага-даа чок. Кошкар-биле тараа-даа көзүлбес. Бодап чыдарга, чаяан бооп, дүжү болган.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Харааданчыг байлак, хайыра чок ээлер

«Бойдус камгалаар дугайында хоойлу» болза улус ажыл-агыйын улам бурунгаар хөгжүдүрүнге улуг ужур-дузалыг болгаш чогуур өйшаанда үнген чугула хоойлу. Ол хоойлуну шыгыы сагыыры, чурттун бойдус-байлаан камныг ажыглаары болгаш камгалаары кижи бүрүзүнүң хүлээлгези. Ынчалза-даа ол хоойлуну хажыда бөөр чоруктарның ам-даа бары хомуданчыг. Эрткен чылдын декабрьда болган мындыг бир таварылга дугайын чугаалаайн: кырында өл хадыңны овааландыр чүдүрүп каан шанак сөөрткен бичежек доруг аътты күдер кара эр узун хаак-биле улдагылаарга, хөөкүй мал күстүге дүже-дүже, артында дуганы шыгырадыр чүктүп кел чор.

Шанак-биле утпкужуп келгеш оон өзөзиден айтырдым:

— Хадыңны кайнаар сөөртүп бар чор сен, мон?

— Одаарым ол-дур ийин—дээш, демгим доктаавайн-даа эртип чыдыр.

— Моон ыяш кезери хоруглуг чер болгай, чурум үреп турар-дыр силер аа.

— Кайынам өңнүк. Суурнуң бүгү чурттакчылары мындаадан тура-ла моон ыяштап эгелээн эвес ийикпе. Ынчангада мен чоонган деп мен—дилир.

Ол кыска чугаа сөөлүнде суурга келгеш көрүп кылаштагылаарымга шынап-ла бажыңнар чанында чаа кескен өл хадыңнарны овааланып каан. черле эмгежок болду. Оон пат кайгаш:

— Хоруглуг зонадан ыяш кезерин кым төпшээрээн чоор дарга—деп, демги-ле айтырыымны колхоз даргазы Наскыл-оолга салдым.

— Чайын белеткеттинген одаар ыяш төнген боорга, чоок черден хадың кезип одаарын түр када төпшээрээн улус бис. Ам удавас орун ажыттына бөөрге, ону сокдадыр бис— деп, колхоз даргазы серде-даа чок харыылады.

Бойдус камгалаар дугайында хоойлуда хоруглуг зонадардан түр үеде ыяш кезип болур дугайын айытпаан дээрзин сагындырарымга, даргам «түс черниң болгаш үениң байдалынга хамаарыштыр кандыг-даа айтырыгларны таарыштыр шиитпирлеп болур» дээр янзылыг арай чигзиичиг тайылбыр бергеш база алдыртпас болду.

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозка чораан кижилер колхозтуң сууру чаагзйжыттынмаан, чайын изигде хөлегезинге дыштанып болуп тарымал ыяштар чок дээрзин эскерип каары берге эвес. Суур чанында узун суук хадыңнарлыг, чодур вартыг төректерлиг, чодураалардыг болгаш чаден чыраалардыг ортулук бар. Колхозчулар ол ортулуктуң ыяжын кам-хайыра чок кезип сөөртүп, одаар эгелээнин мен буруу шаап көөр-дүр мен. Олар боттары-ла байлакты хөөраадаар, камгалаар ужурлуг турган, харын-даа кыргып-хыдып, төгчеглеп эгелээрге кайын болур деп. Ынчангаш колхоз даргазы эш Наксыл-оолга болгаш колхозчуларга «Бойдус камгалаар дугайында хоойлуну хажыдып турдунар» деп сагындырары. «Моон соңгаар ынчамаңар» деп угаадыры артык өвес боор.

В. БЫШТАК-ООЛ.

Билир силер бе?

Николай Шорс чээрби дөрт харлыында дивизия командылап турган, Аркадий Гайдар он чеди харлыында Кызыл Армияның полказын командылап турган.

Михаил Шолохов делегейге сураглыг «Оожум Дон» деп романынын баштайгы кезээн чээрби үш ,хар четпейн тура бижээн.

Совет шүлүкчү Максим Рыльский 15 харлыында «Ак ортулуктарда» деп ат-биле шүлүктериниң баштайгы чыынды номун үндүрген.

Н. И. Лобачевский 21 харлыг турган профессорнуң дузалакчызы турган, чээрби үш харлыында профессор атты чедип алган.

А. Н. Лодыгин 25 харлыында электри лампазының иштинде дёмир сывырындактарның кызып хып кээрин чогааткан.

* * *

Сибирь 10 миллион дөрбелчин километр девискээрлиг черни ээлеп турар. АКШ (Аляска чокка), Англия, Франция, Германия, Италия ышкаш ындыг күрүнелериниң бүгү девискээрин катай алырга безин Сибирьнин хире. Делегейде улуг делгем дип—Австралия безин девискээр талазы-биле Сибирьге четпес.

...Түгле Чөөн Сибирьде хөмүр даштың курлавырын безин астрономиктиг сан-чурагай ёзугаар алырга—6,8 триллион тонна азы ССРЭ-ниң хөмүр даш байлааның 70 хүүзүн ээлеп турар.

Чөөн Сибирьниң арыгларында тудуг ыяжының чылда өзүлдези 300 миллион кубометр ажыг болуп турар.

Сибирьниң хемнеринге ниити күчүзүнүң талазы-биле 165 миллион кыловатт күчүлүг электростанцияны тудуп болур. Ол—Волгада В. И. Ленин аттыг ГЭС-тен 70 ажыг катап улуг.

К. ЧУКОВСКИЙ.

Ийиден бешке чедир

Бичии уруг чемдик айны эң-не баштай көрүп кааш ынча дээн:
— Ой, ракета айны буза үзүп каап-тыр.

* * *

Бичии уруг дүштеки изигде кудумчуда азып каан турган термометрни көргеш, авазынга чугаалаан:
— Кудумчу аарый берип-тир.

* * *

Бичии уруг авазындан ынча деп айтырган:
— Авай, кижилер сарбашкындан тывылган чүве бе?
— Ийе.
— Ындыг боор харын. Көөрүмге черле сарбашкыннар эвээш чүве чораан ийин.

Очулдурган **А. ДҮЛҮШ.**

Аргазын тып алган

Витя школаже чоруур деп турда, авазы ынча дээн:

— Бир эвес үш демдек экээр болзунза, үш катап кагар эвес мен бе. Билдиң бе?

— Ийе, билдим. Ынчаарга чаңгыс демдек экээр мен.

(«Перець» деп украин журналдан).

Хурал-ла боор

(«Кандыг-бир хуралга аажок чаага хүлээлгелер алыр, ук хүлээлгезин хурал доостуру-билек-ле уттупта ындыг ажылдакчылар бисте кай хөй»).

(Солундан).

Хурал-ла боор бистин дарга
Хуула бөөр чаңчыл тыпкан:
Артында-ла караа чымчак,
Аскы-дылы чазалы бөөр.
Бичыды хөй четпестерин
Баш-ла удур миннигилөөр,
Аажок каас, бүзүренчиг
Аазаашкын кыла кааптар.
Чедер, четпес чү-ле барыл
Черле дораан негенер дээр.
Кызыл арны кестүп тура,
Кызып-кызып бадыткал бөөр.
Дараазында дилет кылып,
Даргавыска бараалгаар сен:
Хуралга дег шинчи-даа чок,
Хуула берген, таныттынмас —
Эптиг-таптыг чаңы читкен,
Эөлдек чымчак сөзү-даа чок.
Кыймыш дивес, бир-ле көөзээ.
Кылчап кынгаш, бук-даа дивес...
Тыткан ыт дег, дыраан сиир дег,
Дылын тыртып, артып каар сен.
Келген хөрөөн херексевес,
Хейде бодун човай бөөр сен...
Дараазында хуралга кээп,
Даргавыс ам катап хуулар;
Артында-ла караа чымчак,
Аскы-дылы чазалы бөөр...

И. МЕДЗЭЧИ.

Чораан ояар сураг барган

— Бөгүнден өгелеп, хойжулар турлаанга турум кинолуг болганынар бо эвеспе — деп, колхозта комсомол комитетиниң секретары болгаш көдээ Культура бажыңының директору Идам Севилбаа чугаалаан. Оон чанында турган күдер кара эрже айыткаш: — механигинер Сергей Серээдир бо-дур — деп, хойжуларга таныштырган.

— Хойжулар силерге көргүзери-биле чаа, солун киноларны бөөр чоруп турар бис — деп, колхозтуң партбюро секретары Иван Артын улам бадыткаан.

Ол-ла дораан Иван Артына, Идам Севилбаа, хой бригадазының бригадири Алексей Чигден олар Кундустан Кунгуртугже караш дээннер. Оларның мунган аъттарының доозуну бурулап чыдып калган. Даргалар чоруткан соонда, күдер кара механик эрниң сагыжы саарзык чүве ышкаш, Кунгуртуг суурнуң үүнче көргүлеп, улуг тыныш каап, ужаараан-даа, кудараан-даа чүве дегыыт чок боданып базып турган. Дуъш эрткен соонда, күдер кара механик киноаппаратуразын базыры каап, Кунгуртугже баар орукчурт чаныр арлы берген. База-ла мунган аъдының доозуну бурулап туруп калган.

Кундустуң хойжулары киномеханигиниң чүге ынчаар дүрген чоруй барганының аайын тыпаан, чүгле бот-боттарынче көрүшкеш, эгиннерин кыскылап туруп калганнар.

Бо чорук «Тере-Хөл» колхозтуң эн ырак чери Балыктыг хемниң Кундуста малчыннарның турлаанга хойжулар хүүгү эрткениниң даартазында болган. Ынчан ыяш бүрүзү саргарып, жүстүп тыныжы чаа-ла чедип келген турган. Оон бөөр амшагның ийи эргилдези эртип, үшкү эргилде — час дүшкен. Чурт чанган күдер кара шырайлыг механик-даа сураг, киноаппаратура-даа шугланып алган чытпышаан. Кундустуң хойжулары механик кажан-на келир ирги, кандыг-ла солун кино экээр ирги деп кызымаа-биле амдаа манавышаннар.

В. ДҮМЕН-БАЙР.

Ырлажып тур бис.

Фотоэтюд **Ф. Спиридоновтуу.**

„Космосче кижи чорударынга орустар барык белен“

НЬЮ-ЙОРК, март 9-та. (СЭТА). Йштинде дириг амытаннарлыг чаа совет корабль-эдеринчини дээрде ууннче салып үндүрген болгаш ону Черже дедир чедиишкинниг хондуруп алган дугайында дыңнадыгны Москвадан дамчыдарын СЭТА дооскалак турда-ла америк телеграф агентилелдери ол дыңнадыгның баштайгы кеззэн допчулап дамчыдып эгелей бергеннер. Дириг амытаннарлыг эдеринчини совет эртемденнер Черже ийи удаа чедиишкинниг хондуруп алганнар деп. ЮПИ агентилели онзалап демдеглээн.

«Космоста кижи» деп америк программаның удуртукчузу Джордж Лоу совет эртемденнерниң чаа чедиишкининиң дугайын дыңнап кааш, ЮПИ-ниң корреспондентизинге мынча деп медеглээн: «Мээң бодалым ёзугаар алырга, космосче кижи чорударынга орустар барык белен». Ол программаны боттандырар талазы-биле совет эртемденнер американнарның мурнунда чоруп турарын Лоу онзалап демдеглээн.

Дириг амытаннарлыг эдеринчини Черже дедир хондуруп алырын Каттышкан Штаттар амга чедир чаңгыссаа катап чедип албаан дээрзин ЮПИ-ниң корреспондентизи сагындырып турар.

ПЕКИН, март 9-та. (СЭТА). Октаргай делгеминче дөртку корабль-эдеринчини Совет Эвилели салып үндүргеш Черже чедиишкинниг дедир хондуруп алган дугайында өөрүнчүг медээ март 9-туң кежээзинде Улусчу Кыдатта чеде берген.

Ол кайгамчык чаагай өөрүнчүг болуушкунның дугайын дыңнатпышаан, Синьхуа агентилелиниң болгаш төп радио станциязының онзалап демдеглээни болза, корабльди салып үндүргениниң кол соруулгазы—кижиниң ужуп чоруурунга эргежок чугула байдалдарны хандырар конструкцияны болгаш корабльдо системаларны шенеп шылгаары чедип алдынган.

ВАРШАВА, март 9-та. (СЭТА). Космосту шиңгээдип алырынга — дөртку корабль-эдеринчини салып үндүреринге болгаш Черже дедир хондуруп алырынга Совет Эвилелиниң шылгараңгай чаа чедиишкининиң дугайында медээни польша улус кончуг улуг өөрүшкү-биле утпаан.

Польшаның радиозу болгаш телевидениези ол болуушкунның дугайын дамчытпышаан, космос четиеш, келген корабльдиң деңзизин, а ол ышкаш аңаа чораан ыттың Черже дедир ээп келген сөөлүнде бергедеззэн, анаа чоруп турарын онзалап демдеглээн.

ЛОНДОН, март 9-та. (СЭТА). Черниң дөртку корабль-эдеринчизин Совет Эвилели салып үндүргеш, Черже чедиишкинниг дедир хондуруп алган дугайында СЭТА-ның дыңнадыны Англияга улуг сонуургалды болдурган. Ол дыңнадыгны Рейтер агентилели чурттуң бүгү ссылуннарынче дораан дамчытнан болгаш солуннар бирги арыннарындан эске материалдарны ужулгаш, оларның орнунга чаа дыңнадыгны парлааннар.

Лондоннуң кежээзки солуннарын садыглаар кижилер мурнунда анаала чүзүн-баазын сөстерлиг плакаттарны тудуп алган чоруп турганнар, а бо удаада: «Дөртку совет корабль черже дедир ээп келген», «Чернушка деп ыт черде чаныып келген» деп сөстерлиг плакаттарны тудуп алгаш, солуннарын садыглап эгелээннер.

БОНН, март 9-та. (СЭТА). Черниң дөртку корабль-эдеринчизин космосче Совет Эвилелиниң чедиишкининиг салып үндүргениниң база ону Черже таарымчалыг дедир хондуруп алганының дугайында дыңнадыг Барыын Германияда эң чугула чаа чүүл апарган. Дириг амытанныг корабль-эдеринчини Черже чедиишкинниг дедир хондуруп алганын салуннар онзалап демдеглээн.

Совет эртемниң болгаш техниканың шылгараңгай чаа чедиишкининиң дугайында Бохумск обсерваториязының удуртучузу Каминский СЭТА-ның корреспондентизи-биле телефон дамчыштыр беседазынга мынча дээн: «Космосче кижини ужудуп чорударының будуузунде туруп турарывысты ол төөгүлүг чаа чедиишкин херечилеп турар деп бодаар мен».

Совет эртемниң болгаш техниканың төөгүлүг чаа чедиишкининиң дугайында дыңнадыгны Барыын Германияның радио станциялары ол-ла дораан хөй катап дамчыткылган.

СОФИЯ, март 9-та. (СЭТА). Дөртку корабль-эдеринчини салып үндүргеш, Совет Эвилелиниң девискээринче дедир чедиишкинниг хондуруп алганын Болгарияда — совет эртемни улам ыңай хөгжүдевинго чаа салыышкын, чаа чазалап алыышкын, чаа чедиишкин деп үнелеп көрүп турар. Совет эртемниң болгаш техниканың эзлчеглиг чаа шылгараңгай тиилелгезиниң дугайында дыңнадыгны Софияның радиозу хөй удаа дамчытнан.

Совет эртемденнериң болгаш ажылчын аңгының чаа тиилелгезинго холбаштыр Болгарияның телеграф агентилелиниң онзалап демдеглээни болза, дириг амытанныг корабль-эдеринчини октаргай делгеминче салып үндүргеш, Черже чедиишкинниг дедир хондуруп алган чорук космосче совет кижиниң ужуп баргаш, келир шагы ырак эвес деп өөрүнчүг бодал-биле болгар кижи бүрүзүн сорук киирип турар.

ПРАГА, март 9-та. (СЭТА). Совет Эвилелиниң чедиишкин бүрүзүн бодунуң хуузунда чедиишкини кылдыр көрүп, өөрүп турар чехословак улус ССРЭ-ниң эртемденнеринге, техниктиг ажылдакчыларынга, маадырлыг ажылчын аңгызынга акыдунманың изиг байырын чүректиг ханызындан чедирип турар.

Совет Эвилелиниң шылгараңгай чаа тиилелгезиниң дугайында өөрүшкүлүг дыңнадыгны орус дылдан чех дыл кырынче бир дугаарында очулдурган Праганың журнализи Прокоп СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга мынчаар медеглээн: «Совет эртемниң болгаш техниканың бо төөгүлүг тиилелгезиниң дугайында дыңнадыг бистеркиң шуптувусту кайгамчык-ла өөрттү, совет эштивиске изиг байырны бүгү чүректиң, сагыш-сеткилдиң ханызындан чедирип тур бис».

„Совет акы-дуңмаларның алдарлыг чедиишкининге чоргаарланыр бис“

ПЕКИН. (СЭТА). «Космостуң кызыгаар чок делгемнерин шиңгээдип алырының дугайында кижилерниң чүткүлдүг күзел-бодалы Совет Эвилелинде херек кырында боттанып турар». «Космосту шиңгээдип алыр культураны болгаш уран чүүлду хөгжүдер талазы-биле бодувустуң совет акы-дуңмаларывыстың алдарлыг чедиишкиннеринге бистер чоргаарланыр бис», — КУР-нуң найысылалында март 9-та хагыгган «Космиктиг делгемни шинчилээр талазы-биле ССРЭ-ниң чедиишкиннериниң делгелгезин» болгаш Совет Эвилелинде культураның база уран чүүлүн хөгжүлдезинин дугайында фото делгелгени Пекиннин ажылчы чоннары ынчаар тураскаап, үнелеп турарлар. Ол делгелгелерни үш неделя дургузунда 115 мың кижи сонуургап көрген. Найырал, эвидел болгаш кайы-кайызынга дузалажылга дугайында совет-кыдат керээнин 11 чыл болганының байырлал хүннеринде ажыттынгылаан ол ийи делгелгелер Пекиннин чурттакчы чонунун бүгү кезектериниң дириг сонуургалын өскүткен. Совет делгелелерни тургускуллан «Гугун» деп эң улуг хоорай музейинин Вэнь-хуадянь павильонунга хүн бүрүде-ле мун-мун кижилер кээп турган. Заводтарның, фабрикаларның ажылчыннары, албан-ааскчылар, эртем ажылдакчылары, дээди өөредилге чергелериниң студентилери, өөреникчилер бот будуужүнүң хемчээли ёзугаар кылган совет кылымал эдеринчилериниң макеттерин улуг сонуургал-биле үр көрүп, космосту шинчидээринин болгаш шиңгээдип алырының талазы-биле совет улустуң чедиишкиннериниң дугайын чугаалап турар хөй санныг схемалар, фото-чуруктар, диаграммалар-биле таныжып турганнар.

Совет делгелелерге ажылчы чоннарның сонуургалының онза улуун барымдаалааш, оларның ажылын бир неделяда узаткан турган. Космиктиг делгемни шинчилээриниң талазы-биле ССРЭ-ниң чедиишкиннериниң дугайында делгелгени эң чоокка үеде Шанхайга, а ооң соонда Гуанчжоуга база ажыдар, деп турар.

ФИДЕЛЬ КАСТРО ЧУГААЛАП ТУР:

„Революция тиилелгеден тиилелгеже бар чоруур“

ГАВАНА. (СЭТА). Латин Американың чурттарының көдээ ажыл-агый ажылчыннарының бирги конференциязында Кубаның премьер-министри Фидель Кастро чүве чугаалап турган, аграр айтырыг—латин америка чурттарның кол айтырыы деп демдеглээн. Латин Американың көдээ ажыл-агый ажылчыннарын болгаш тараачыннарны бүжар дарлалдан, бүгү-ле өлегдел-түргелден болгаш аас-кежик чок чоруктан хостаарының карачаңгыс аргазы болза, ханы аграр реформаларны боттанырарының аргазы болур деп ол демдеглээн. Ол реформаларны аграр революциялар деп адап болур.

Кубага аграр реформаның чоруудуушкунун анализтевишаан, ол реформаның кол звенозу — империалистиг монополияларның чер эзлерин узуткаары болуп турган деп Кастро айыткан. Революция черни ажыглаарының чөптүг арганларынын оруу-биле барган дээрзин ол демдеглээн. Ол чүл дээрге, кым черни шуут ажылдап кылып турар болдур, ол кижи черниң ээзи болур дээни ол. Ам бо үеде Кубада көдээ ажыл-агый бүдүүлгезиниң үш хевирлери—көдээ ажыл-агый кооперативтери, күрүенин черлери болгаш үүрмек көдээ ажыл-агый бүдүүкчүлери барын Кастро айыткаш, көдээ ажыл-агый бүдүүлгезиниң мурнакы хевирлери чурттуң көдээ ажыл-агыйынын хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алыр, көдээ ажыл-агыйын хөй алырларын турүзарының оруунче, ажыл чокталыр чорукту узуткаларының оруунче кирген деп демдеглээн. Бистиң көдээ ажыл-агыйывыс кайгамчыктыг хөгжүп орар дээрзинге бүзүрээр бис деп ол чугаалаан.

Куба революциязын боой тудар дээр бодалдардан ам-даа ойталаавайн турар дайынналрның үргүлчүлеп турар чимзениишкиннеринге Кастро бодунун чугаазында база доктаагаан. АКШ-тың чаа чазаа мурнунда турган чазактың оруу-биле чоруп орар дээрзин ол медеглээн. Ынчалзажок Латин Америкага кара туразында ажылдаары ыдыг-ла белен эвес апарган. Моон-биле холбаштыр Кастронун айытканы болза, Латин Американың чурттарында национал-хосталгалыг шимчээшкин көдүүлген, Бразилияның болгаш Эквадорнун чазактары хамаарышпас турушту эзлеп турар, нүгүлдээриниң болгаш ыйышкынның аргазы-биле куба революцияга улуг көдүүлүг үнеринче ол чазактарны албалап турган кижилерге олар шиитпирлиг ойтур шавыышкынны берген. Нүгүлдекчилер ам аштырыышкына удаадаа таваржып турар деп Кастро чугаалаан.

Кастронун ооң ыңай медеглээни болза, Американың Каттышкан Штаттарынга революцияның өскүп үнген турар үези келир. АКШ-та экономиктиг кризистер болгаш экономика талазы-биле үй-балай чорук ону революцияга база чедирип келир, ынчангаш биске найыралчы революстуг чазак Каттышкан Штаттарга бир-ле кайгамчыктыг хүнде түргүстүнүр; бир-ле кайгамчыктыг хүнде Каттышкан Штаттарга ажылчыннар болгаш тараачыннар эргечагырганы башкарып эгелээр. Ындыг хүн төөгүнүң хоойлуларын ёзугаар келир ужурлуг; ынчангаш оорган кым-даа—чаңгыс-даа, чээрби-даа пентагоннар камгалаттынып шыдавас.

Империалистер боттарының хуусалымы дээш дүвүреп турарлар, ол чорукту оларның шериг авантюралары, оларның дайынзырак чоруктары, угаазылал чок кемниг үүлгедиглери болгаш кыжаныглары херечилеп турар.

Чоокта чаа Кубаның кырынга ужудуп келген дайзынның бир самолёдун аңдара аткан, а ооң өске «ДС—4» дээр самолёт Кубаның агаар делгеминче оор ёзу-биле ужудуп чедип кээрге, ону куба зенитчилер бертиндир адыпкан, ынчаар орта америка будүүрүлгениң хөй санныг боо болгаш ок-чемзээн Кубаның девискээринче дүжүр октаткан, Ямайкага ол хонар ужурга таварышкан. Ол самолёт Гватемалада баазаларның бирээзинден ужудуп үнген дээрзин Ямайканың эрге-чагырганы илдеткен. Англи эрге-чагырганар кемниг идегеттерни Кубага шилчидип бээрин маңан турар бис, оларны Кубаның трибуналы шиидер апаар деп Кастро чугаалаан.

Бодунун чугаазының түннелинге Кастронун демдеглээни болза, империалистерниң кандыг-даа өжээннинг үүлгедиглери революцияның бүгү программаларын боттандырарынга шаптык чедирип шыдавас. Империалистер аштырыышкынга удаа-дараа таваржып турар, а революция тиилелгеден тиилелгеже чоруп орар; төөгү империалистерге удур дээрзин олар билип турар, төөгү бистиң талавыста дээрзин билир бис; шаг-үе империалистерге удур дээрзин олар билип турар, шаг-үе база-ла бистиңге ажылдап турар дээрзин билир бис; куба революция империалистерге качыгдалды чедирер, а биске өөрүшкүнү бээр. Бүгү Латин Америкага болгаш бүгү делегейге ыныг революцияның болу берген турар хүнү келир деп чүвени билип турар бис.

Бундесвер француз черде

ПАРИЖ. (СЭТА). Чоокта чаа Франциянын Мурмелон демир орук станциязынга 9 тускай составтар чедип келген. Ол станцияның чоогунда Франциянын шериг өөредилге лагери турып турар. «Юманите» солуннун дыңнадып турарын ёзугаар алырга, вагоннарга болгаш платформаларга 1500 барыын-герман солдаттар чедип келген. Марттың 11-ден 25-ке чедир бундесверниң солдаттары ол француз лагерьге шериг белеткелин эрттирер деп турар.

Франциянын ооң өске Битш дээр лагеринге (Мозель департамент) апрель 10-дан 23-ке чедир, апрель 25-тен май 9-ка чедир барыын-герман шеригниң 1300 солдаттары өөредилгени эрттирер дээрзин солун база дыңнаткан.

Эң-не сураглыг политиктиг ажылдакчы

ДЕЛИ. (СЭТА). Хөй-ниитиниң санал-оналын өөренип көөр талазы-биле индий институт эрткен чылдың ноябрьда санал алыышкынын чоруткан. Ооң түннелинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев индий улустуң ортузунга сураглыг ажылдакчы болуп илерээн. Индияның улуг хоорайларынга чоннуң санал алыышкынының түннелдерин «Стейтсмен» дээр солун чоохта чаа парлап үндүрген. Саналын бергеннериң хөй нуруузу Н. С. Хрущевту эң-не шылгараңгай даштыхы политиктиг ажылдакчы болур деп айтып турган.

Кеннединиң парлалга конференциязы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Бодунун өөлчеглиг парлалга конференциязынга президент Кеннединиң корреспондентилерге дыңнатканы болза, эрткен чылдың декабрьдан бо үеге чедир «аъш-чем дузаламчызын» алза чогуур американнарның саны 3,5 миллион кижиден 6 миллион 100 мың кижиге чедир көвүдээн.

Совет Эвилелинге 45 станоктарны садарын АКШ-тың садыг министерствозунун хоругдаан ужурун тайылбырлап бээрин президентиден дилээрге, бодунун харыызынга Кеннединиң демдеглээни болза, ам бо үеде совет-америк садыгның айтырыгларында бергелер бар болуп турар. ССРЭ-биле садыглажылга бүрүзүнүң ажыктыын шиитпирлээринге АКШ-тың камгалал министерствозу киржип турар болгаш ол 45 станоктарны садар кылдыр чөпшээрел бээриндеи садыг министерствозунуң ойталааны Пентагоннун негелдезинин түннели болган деп Кеннеди чугаалаан.

Кеннединиң ооң ыңай медеглээни болза, Каттышкан Штаттар совет-америк садыглажылганы черле чогумчударын күүзээр. Моон-биле каны Кеннеди, ооң сөөүү ёзугаар алырга, Совет Эвилели биле калбак садыгны чорудуп турар Барыын Европаның чурттарын айыткан.

«Хостуг Европа» дээр радиостанциянын ажыл-чорудулгазынга акша чыыр талазы-биле ам АКШ-та чоруп турар кампанияны Кеннеди деткип, ону «харам чокка дузалыары чөптүг чүве» дээн.

АКШ-тың тускай чазак төлээлери мээн айтыышкынымны ёзугаар март 9-та Боливияга чеде бээр деп президент дыңнаткан. Ооң сөөүн ёзугаар алырга, ук төлөөлер Боливияга хамаарыштыр АКШ-тың экономиктиг политиказының ажыктыы-биле таныжып көөр. Ол төлөөлер ийи неделя хире болганда Вашингтонга ээп келир болгаш Боливия биле бистиң экономиктиг харылзааларывыска АКШ кандыг угланыышкынны барымдаалаза чогуур дугайында боттарының сумелерин америк чазакка идеткээр ужурлуг дээн.

ШЫҢГЫЫ САГЫНДЫРЫГ

ПЕКИН. (СЭТА). Сунхуа агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, март 7-де дөрт америк шериг самолёттары Гуандун можунун мурнуу талакы Шаньвэй болгаш Пинхайның суг девискээрлериниң кырынга КУР-нуң агаар делгеминче ужудуушкун кылып кирген. Ол дайынзырак өөнчүк-чөнгээ-биле холбаштыр КУР-нуң Даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчизи шыңгыы сагындырыгны кылган.

Конгонуң салым-чолун өскерликчилерниң болгаш чалчаларның шиитпирлээр эргези чок

КАИР. (СЭТА). Конгонуң Каирде дипломаттыг төлөө чери республиканың дүрүм ёзугаар чазаанын премьер-министри Антуан Гизенганың дараазында медеглелин чарлап үндүрген:

«Мальгаш республиканың найысылалы Тананариве ам чоруп турар болгаш өскерликчилер, чалчалар Чомбе, Илео, Касавубу оларның организастаны Конго «баштыннарның» чөвүлел хуралын конго улустуң хосталгазының удурланыычылары мынай тодаргай сорулгалыг чыылдырган. Бистиң хамаарышпас чоруувуска дээш халдаар байдалдыг бүгү орлдажыышкыннарны төндүрүп болур шиитпирни үндүреринге дүрүм ёзугаар чазак удурланып дадагалзавас. Ынчалза-даа ол шиитпир болза Конго республиканың ёзулуг эргеажыктарын камгалаарынга болгаш улустар аразына ооң бүрүн эргезин быжыглаарынга үндезилеттинген турар ужурлуг.

Конституцияны ёзугаар алырга, Касавубу болза, парламент ону дүжүргенин тускай чарлагыже чедир күрүенин баштыны болуп артар. Катангага арааранзыг байдал-биле өлүткен Патрис Лумумбаның турган чазаа, ам мээн баштап турарым чазак болза, күрүне баштыны мурнунга харыысалга хүлээр ужурлуг чурттуң дээди органы — парламентиниң идегелин база ындыг янзы-биле дүрүм ёзугаар боттандырып уламчылавышаан турар.

Дүрүм ёзугаар чазактың санап турары-биле алырга, чүгле ук чазактың чогумчалыг ажыл-чорудулгазы республиканың бүгү девискээринге эгелээн база болдунун өрге-чагырганының күжү-биле конго улустуң салым-чолун тодаргайлаар конго парламентиниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалдар тургустунган ындыг байдалдарда конго улустуң чогумчалыг амыдыралы катап тургустунган туруп болур.

Оон-биле холбаштыр, чазак болза улус чоннун хостуу-биле сонгуп алган төлөөлекчилериниң киржилгези чокка Конгонун айтырыын көөр дээр чорук ук улустуң тура-соруунга удур үүлгедигни кылганы ол болур төлээде, үстүнде бодалдарны барымдаалап көрбейн айтырыгны шиитпирлээр дээр бүгү ондалдаашкынчынар кандыг-даа түннел чок болур деп санап турар.

Стэнвиль, 1961 чылдың март 8-те, Антуан ГИЗЕНГА.

Улуг кобзарьны чурт сактып байырлаан

ХМЕЛЬНИЦКИЙ. Областың чурулга делгелгезинге Т. Г. Шевченкога тураскааткан чүс санныг чуруктарны делгээн.

Делгелгеге чораннарның кичээнгейин чурукчу Ф. Е. Рябоконьның чуруу онза хаара тутканы. Ында улуг революсчу демократтар Чернышевский биле Шевченкону чуруп көргүскен.

* * *

САРАТОВ. «Бо бажыңга 1857 чылдың август 31-де Тарас Григорьевич Шевченко чораан» деп бижиилелдиг самыражыгаштыг эргиде Крапивный кудумчузунда (ам Шевченко кудумчузу) бажыңга азып тургускан.

Тарас Григорьевич шөлүлгеден Саратовту таварты чаныып бар чыда, сураглыг төөгүчү Н. И. Костромаровтуң шезинниинге доктаагаан.

* * *

МИНСК. Минскиниң В. И. Ленин аттыг библиотеказынга украин улустуң улуг шулукчузунуң чогаал ажылын көргүскен делгелге ажыттынган. Делгелгениң үш адыры — «Тарас Шевченко белорус парлалгада», «Тарас Шевченко болгаш белорус литература», «Тарас Шевченкога тураскаатканы чогаалдар» — украин болгаш белорус улустарның чоок харылзаалын көргүзүп турар.

* * *

СУМЫ. Мында Т. Г. Шевченконың музей-өрээлин тургускан. Ында украин улустуң улуг революсчу шулукчузунуң амыдыралын болгаш демиселин көргүскен уран чуруларга, графика чогаалдарының чурукка тыртырган 70 ажыг хоолгаларын делгээн. Шевченконың 1859 чылда Лохвино суурга бижээни 2 ыяшка сиилбээн чуруунуң хоолгазын улус дыка сонуургаан.

* * *

ЛЕНИНГРАД. ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының Пушкин бажыңының литература музейинде Т. Г. Шевченконың болгаш ооң өөнүктериниң чурукка тыртынган чуруктарын делгээн. Оларның бирээзинде улуг шулукчу мынча деп бижээн: «Федор Матвеевич Лазаревскийге тураскаал кылдыр бердим, 1859 чыл. Т. Шевченко». Рембрандтының бир чуруундан Шевченконың ыяшка сиилбип кааны «Виноград ажаакчыларының дугайында тоолчургу чигаа» деп ажылы солун болган. Өскедаа чуруктар делгеттингилээн.

* * *

ПОЛТАВА. Т. Г. Шевченконың чоруп турганы Полтава хоорайга, Березовые Рудки, Марьянское, Вешняки суурларга бижимел самыражыгаштарны азып тургускан.

Областың чурт-шинчилел музейинге «Шевченко Полтава кызында» деп делгелгени ажыткан. Ында Т. Г. Шевченконың «Чогаалчы Котляревскийниң бажыңы», «Полтава дугайы» деп чуруктарының хоолгалары, шулукчунуң мөчээнинден 50 чыл болганына үндүрген тураскаал медаль, Т. Г. Шевченконың дүрүзүн сиилп даараан улуг хевис бар.

* * *

КИШИНЕВ. «Картя молдовеняскэ» деп ном үндүрер чер Т. Г. Шевченконың шилиттинген чогаалдарының чаа номун молдав дылга үндүрген. Чыындыга улуг кобзарының шулуглелдери болгаш шулуктери киргэн. Оларның хөй нуруузун шулукчүлер Е. Буков, Б. Истру, П. Крученок болгаш өскелер очулдурган.

* * *

УЖГОРОД. Закарпатьениң чурт-шинчилел музейинге Т. Г. Шевченкога тураскааткан делгелге ажыттынган. Аңаа шулукчунуң амдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын көргүскен эргиге комнарны чыгган. Оларның аразында Львовка И. Франконың редакторлааны-биле 1908 чылда үндүрген «Кобзарь» деп ном бар.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ КИЖИЛЕРИ

Кызыл аэропортунуң ужар чүүл техниказының ажылдакчылары боттарының ажылының талазы-биле эрткен чылын портка бирги черни эзлээннер. Олар бо чылын база-ла куш-ажылчы бедик көргүзүглериг болуп турар. Коммунистиг куш-ажылдың бригадазы деп ададыр эрге дээш демисежип турар техниктер Владимир Худяшев, Митрофан Огнев, Михаил Куликов олар порттуң эң дээре кижилери кылдыр ададып турар.

ЧУРУКТА: солагай талазындан оң талазынче: В. Худяшев, М. Огнев, М. Куликов.

Фото В. Викторовтуу.

СПОРТ

Кышкы спартакиада эгелээр

Бөгүн областың XVI кышкы спартакиадазы эгелээр. Спартакиаданы ажыдар парад 11 шакта «Совет Тыванын 5 чылы» стадионга болур. Спартакиадага бүгү районнарның болгаш спорт нинтилелдериниң чыынды командалары кирип турар. Спартакиада 3 хүннерде үргүлчүлээр. Программада: эр болгаш хөрөөжен улустарның эстафетазы, 8, 10, 15, 20, 30 км черге хаак маргылдаалы, шоньки, слалом, трамплиндеи халыыры кирип турар.

Бөгүн 12.30 шакта апподром районунга эстафета маргылдаазы, Дөгс даанга дагдан дүрген бадарының болгаш стадионга коньки маргылдаалары болур.

Маргылдаа эртер черге буфеттер ажылдап турар болгаш ынаар хоорайның куш-культура ажыңынан автобустар чоруп турар.

Кадыкшылга хүнү

Дыштанар хүнде Тыва өлүүскомнуң ИХЭ-ниң бажыңына хаак туткан улуг-биче кижилер чыглып келгеннер. Ол болза ында партия организациязының болгаш спорт коллективинин инициативазын ёзугаар коллективтиг бүгү кежигүннериниң масалыг хаактаашкынче баары-биле четкилеп келгени ол.

Хаактаашкынның организакчылары киржикчи бүрүзүнүң хар назынын болгаш белеткелин барымдаалаан программаны чогаатканнар. Чижээ, аныяк болгаш хаакка маңнап турган белеткедиг кижилер 5 км черни, а 40 хардан өрү болгаш хөрөөжен кижилер 3 км черни эртип, ГТО нормазын дужаар ужурлуг. Кадыының талазы-биле маргылаага киржиш шыдавас кижилер даглан чүгүлап, агаарлаашкынны кылган. Кадыышыл хүнүнге коллективтин кежигүннериниң хөй кезии киришкен.

— Экии, Александр Михайлович, силер база бистиң-биле чоруурунар ол бе—деп, 55 харлыг В. Симахин бодунун ажы Троцкиден айтырган.

— Соомдан үнген аныяктар соок дери дөгүлгүже-даа маннашса алдыртпас мен—деп, демгизи харылааш, дыкадыр каттыра-дыр.

Динамоунун ак-көк тугу кинскээн шөлден 5 км-те маңнажырлар үнүпкеннер. Улуг назылыгларның болгаш хөрөөженнериниң старты төнеритер-билек 5-км-те маннашканнарның баштайгылары кээп эгелей берген. 5 км-ни Медведев 19 мин. 14 секундада өрилен. Эрткен чылгы область чемпиону Кыргыс 18 мин. 25 секундада келирге, бо түннелди акижидер кижи чок дижип турган. Ындыг чүве кайда боор, бирги разрядчы Шегодубов 18 мин. 19 секунданы көргүскеш бирги черни, а Бабушкин 18 мин. 20 секундада келгеш ийиги черни алган.

Хөрөөженнериниң болгаш улуг назылыгларның чарыжы база ынчаар чидиг демиселге эрткен. Хамык ужур түннелден хамаржыры шыннa, ынчалза-даа коллективтиң кежигүннериниң культурлуг дыштанын, кадыышыл хүнүнче үнгени бүгү киржикчилерни өөрткен. Кадыкшыл хүнүнге киришкен кижилерден чаңгыс-ла кижиниң чалгаарап, «ажыл» тыппайн турганын демдеглеп каалы. Ол болза, дыштанылга үезинде киржикчилериниң кадыын хайгаарап турган эмчи Антонина Никитична Валова-дыр. Ону бодап турган:

Аарыглардан адырлырда
Агаар, хүн, суг биске херек —
деп, спортчу лозунну база катап сактыры артык эвес.

В. КРАСНИКОВ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Март 12-де

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Тимур болгаш ооң командазы» эртенгинин 9 шакта. «Мультипликация» — 12.30, 2.30 шактарда. «Граф Монте-Кристо» (I серия) — 11.30, 5.30, 7.30 шактарда. «Граф Монте-Кристо» (II серия) — 1.30, 3.30, 9.30 шактарда. (Биче залга): «Ховунуң ыржымында» — 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кышкы фантазия» (делгем экранга) — 9 шакта. «Дүннерниң изи» — 11.15, 1.15 шактарда. «Хөлзээзинниг хүн» (делгем экранга) — 3.15, 7.15 шактарда. «Лоренцтиң өг-бүлезинден чарылган херээ» — 5.15, 9.15 шактарда. 9.15 шакта «Римниң кырында 5 дээрбек» деп немелде сеанс база болур.

«ВОСТОК»: «Дөрт орук» — 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. 9.15 шакта «Албания чечектел» деп немелде сеанс болур.

Март 13-те

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Кижи — келир үеде» — 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (Биче залга): «Юлиус Янонис»— 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Граф Монте-Кристо» (I серия) — 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Лоренцтиң өг-бүлезинден чарылган херээ» — 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйының 23-35, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура - амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00720. Чагыг № 454. Культура өргелелиниң типографиязы